

EKO – BIT. Ochrona środowiska i informatyka
e-mail: eko-bit@wp.pl / tel. kontakt.: 0-604 433 131

Program ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014

(projekt do zaopiniowania)

Czerwin, luty 2007 r.

SPIS TREŚCI:

I.WPROWADZENIE.....	3
1.Cel, zakres i funkcje Programu.....	5
2.Podstawy prawne Programu.....	7
3.Metodyka opracowania Programu.....	8
4.Harmonogram czasowy Programu.....	10
5.Stosowana terminologia.....	11
5.1.Terminologia z zakresu ochrony środowiska.....	11
5.2.Terminologia z zakresu gospodarki wodno – ściekowej	16
5.3.Terminologia z zakresu gospodarki odpadami (pojęcia ogólne).....	19
5.4.Terminologia z zakresu ochrony przyrody.....	21
II.DIAGNOZA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO I PRZYRODNICZEGO	
W GMINIE CZERWIN.....	23
1.Podstawowe dane o gminie.....	23
1.1.Ogólna charakterystyki gminy.....	23
1.2.Środowisko społeczne – gospodarcze	24
2.Środowisko przyrodnicze.....	26
2.1.Położenie geograficzne i ukształtowanie terenu.....	26
2.2.Budowa geologiczna i zasoby surowcowe.....	26
2.3.Zasoby wodne.....	27
2.4.Warunki glebowe	27
2.5.Walory przyrodnicze i krajobrazowe.....	28
3.Infrastruktura techniczna związana z ochroną środowiska.....	29
3.1.Ujęcia wody i sieć wodociągowa.....	29
3.2.Sieć kanalizacyjna i oczyszczanie ścieków.....	29
3.3.Gospodarka odpadami.....	29
3.4.Melioracje i stosunki wodne.....	30
4.Źródła zagrożenia środowiska przyrodniczego.....	31
4.1.Zanieczyszczenie atmosfery.....	31
4.2.Emisja hałasu i promieniowania elektromagnetycznego.....	34
4.3.Zanieczyszczenie zasobów wodnych.....	36
4.4.Zanieczyszczenie powierzchni ziemi.....	37
4.5.Ochrona przyrody.....	38
4.6.Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	39
5.Wnioski z diagnozy stanu aktualnego.....	39
III.CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA, WOJEWÓDZTWA ORAZ POWIATU I GMINY.....	40
1.Cele polityki ekologicznej państwa.....	40
1.1.Limity racjonalnego wykorzystywania zasobów środowiska.....	46
2.Cele polityki ekologicznej województwa mazowieckiego.....	47
3.Cele polityki ekologicznej powiatu ostrołęckiego.....	48
1)Ograniczenie emisji do środowiska.....	49
Cel operacyjny: Zmniejszenie zużycia wody oraz osiągnięcie lepszej jakości wód.....	49
Cel operacyjny: Osiągnięcie lepszej jakości powietrza.....	49
Cel operacyjny: Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do obowiązujących norm.....	50
Cel operacyjny: Minimalizacja składowania oraz wytwarzania odpadów, osiągnięcie maksymalnych poziomów odzysku odpadów.....	50
2)Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu.....	51

3)Racjonalne gospodarowanie środowiskiem.....	52
4)Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz zwiększenie jego aktywności na rzecz chronienia środowiska.....	53
4.Cele polityki ekologicznej gminy Czerwin	54
4.1.Kryteria wyboru priorytetów ekologicznych	54
4.2.Lista priorytetowych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska na lata 2007 – 2014....	55
Zadanie.....	59
Zadanie.....	59
4.3.Koszty realizacji Programu.....	63
IV.UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU.....	65
1.Zarządzanie środowiskiem	65
2.Instrumenty realizacyjne Programu	69
2.1.Instrumenty prawne	69
2.2.Instrumenty ekonomiczne	71
2.3.Instrumenty społeczne	73
2.4.Instrumenty strukturalne	74
2.5.Planowanie przestrzenne	74
2.6.System ocen oddziaływania na środowisko	75
3.Zarządzanie Programem	77
4.Harmonogram wdrażania Programem	78
V.MONITORING WDRAŻANIA I REALIZACJI PROGRAMU ORAZ WSKAŹNIKI MONITORINGU.....	80
VI.ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU.....	85
VII.MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	95
VIII. SPIS TABEL, WYKRESÓW I SCHEMATÓW.....	98

I. WPROWADZENIE

Ochrona środowiska jest jedną z istotniejszych tzw. funkcji integracyjnych państwa, których celem jest m.in. zapewnienie podstawowych warunków bytu i rozwoju całemu społeczeństwu. Jasno precyzuje to art. 5 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. ¹, uznający ochronę środowiska za jedno z podstawowych zadań Rzeczypospolitej. Za prowadzenie polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom Konstytucja w art. 74 odpowiedzialne czyni władze publiczne.

Dla realizacji zadań i kompetencji z zakresu ochrony środowiska w Polsce wypracowano system prawa ochrony środowiska, którego bazowym aktem jest ustawa

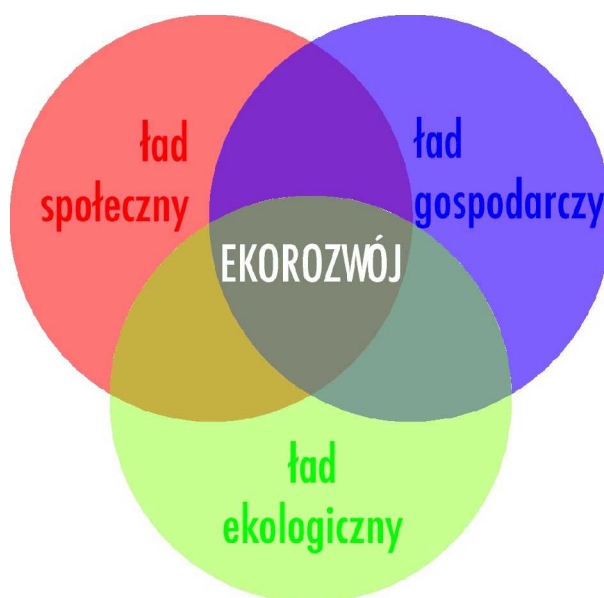
¹ Dz. U. Nr 84, poz. 483

dotycząca ochrony środowiska ², szereg ustaw środowiskowych, jak np. prawo wodne, ustawa o lasach, ustawa o ochronie przyrody, ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ustawa o ochronie zwierząt oraz liczne rozporządzenia i innych akty wykonawcze. System organizacji i planowania tych zadań pomyślany został w taki sposób, aby przy zachowaniu maksimum koordynacji, pozwalał na efektywną realizację zadań odpowiednich dla poszczególnych szczebli administracji.

Ochrona środowiska przyrodniczego jest jedną z głównych dróg prowadzących do osiągnięcia *zrównoważonego rozwoju*, pod pojęciem którego polskie prawo definiuje to taki rozwój społeczno – gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych (schemat 1).

Podstawowym narzędziem osiągnięcia *ładu ekologicznego* jest ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego. *Ład społeczny* może być osiągnięty poprzez akceptację mieszkańców dla proponowanych i podejmowanych działań. *Ład gospodarczy* osiąga się poprzez kształtowanie odpowiedniej struktury gospodarki i ograniczanie bezrobocia. *Ład przestrzenny* wiąże się np. z odpowiednią lokalizacją terenów przemysłowych, mieszkaniowych, komunikacyjnych i innych.

Schemat nr 1. Uwarunkowania rozwoju zrównoważonego

Pole ładu społecznego – społeczna zasadność, akceptacja

Pole ładu ekonomicznego – ekonomiczna, gospodarcza efektywność

Pole ładu ekologicznego – ekologiczna racjonalność

² od dnia 1 października 2001 r. jest to ustawa – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)

Programy ochrony środowiska, stanowiące nową formę opracowań planistycznych, wprowadzone zostały ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska. Art. 17 ust. 1 cytowanej ustawy mówi, że w celu realizacji polityki ekologicznej państwa organ wykonawczy gminy sporządza *gminny program ochrony środowiska*. Projekt niniejszego programu podlega zaopiniowaniu przez organ wykonawczy powiatu (art. 17 ust. 2).

W myśl art. 18 ust. 1 ustawy *gminny program ochrony środowiska* uchwała rada gminy. Zgodnie z art. 14 ust. 2 ustawy *gminny program ochrony środowiska* przyjmuje się na cztery lata, z tym że przewidziane w nim działania w perspektywie obejmują kolejne cztery lata. Z wykonania *gminnego programu ochrony środowiska* organ wykonawczy gminy sporządza co dwa lata raporty, które przedstawia do zatwierdzenia radzie gminy (art. 18 ust. 2).

1. Cel, zakres i funkcje Programu

Podstawowym celem niniejszego opracowania jest stworzenie *Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014*, którego wdrożenie przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego, do efektywnego zarządzania środowiskiem oraz zapewni skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją, a także stworzy warunki dla wdrożenia wymagań obowiązującego w tym zakresie prawa Unii Europejskiej.

Program ochrony środowiska jest dokumentem określającym cele i zadania administracji samorządowej (w tym przypadku gminy) w zakresie ochrony środowiska oraz racjonalnej gospodarki jego zasobami zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Dokument ten, chociaż ma charakter autonomiczny, służący przede wszystkim zarządzaniu środowiskiem w skali lokalnej, stanowić też powinien element realizacji polityki państwa, województwa oraz powiatu zapisanej we właściwych dokumentach – krajowym, wojewódzkim i powiatowym. W szczególności dotyczy to *II Polityki Ekologicznej Państwa*, przyjętej uchwałą Sejmu i ustalającej cele średniookresowe (lata 2002 – 2010) i cele długookresowe (lata 2010 – 2025) w zakresie ochrony i wykorzystania środowiska z zachowaniem zasad określonych w *Długookresowej strategii trwałego i zrównoważonego rozwoju POLSKA 2025*, opracowanej przez Radę Ministrów zgodnie z rezolucją Sejmu RP z dnia 2 marca 1999 r.

Celem sporządzenia *Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014* jest przede wszystkim stworzenie na szczeblu lokalnym podstaw realizacji polityki ekologicznej państwa. Ponadto celem *Programu* jest rozpoznanie istniejącego stanu środowiska i przedstawienie propozycji zadań niezbędnych do kompleksowego rozwiązania problemów ochrony środowiska (zadania te w większości stanowią zadania własne gminy) oraz wyznaczenie hierarchii ważności poszczególnych inwestycji.

Biorąc pod uwagę fakt, iż *gminny program ochrony środowiska* sporządzany jest w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, swoim zakresem powinien on obejmować wymagania określone w art. 14 ust. 1 ustawy – Prawo ochrony środowiska, tzn. na podstawie aktualnego stanu środowiska powinien określać w szczególności:

- 1) cele ekologiczne,
- 2) priorytety ekologiczne,
- 3) rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
- 4) środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe.

Najważniejsze funkcje *Programu ochrony środowiska* to:

- 1) koordynowanie działań administracji publicznej, instytucji, pozarządowych organizacji ekologicznych na terenie gminy w zakresie:
  - realizacji terminowych zobowiązań wynikających z podpisanego z Unią Europejską Traktatu Akcesyjnego (związanych ze zrównoważonym rozwojem),
  - wdrażania nowych wymagań i standardów środowiskowych oraz przedsięwzięć poprawiających standardy związane z zaopatrzeniem mieszkańców w wodę, odprowadzaniem ścieków, unieszkodliwianiem odpadów, poprawą klimatu akustycznego, pełną dostępnością do informacji o środowisku i jego ochronie, udziałem społeczeństwa w procesach ocen oddziaływania na środowisko,
  - podnoszenia świadomości ekologicznej lokalnej społeczności,
- 2) stworzenie podstawy do występowania o zewnętrzne środki finansowe potrzebne do realizacji przedsięwzięć ochrony środowiska,
- 3) określenie priorytetów ochrony środowiska gminy, z uwzględnieniem szans rozwojowych gminy, powiatu ostrołęckiego i województwa mazowieckiego oraz celów i kierunków działań ustalonych w dokumentach na szczeblu krajowym, wojewódzkim i powiatowym.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy Prawo ochrony środowiska programy ochrony środowiska zakwalifikować należy do dokumentów prawa miejscowego uchwalanych przez

radę gminy. W swojej strukturze zawiera on działania usankcjonowane regulacjami prawnymi, odwołujące się do instrumentów dostępnych w administracji samorządowej, a więc dokumentów planistycznych i różnego rodzaju środków reglamentujących korzystanie ze środowiska.

2. Podstawy prawne Programu

Podstawę prawną sporządzenia *Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin* na lata 2007 – 2014 stanowią następujące akty prawne:

- 1) **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)** – określająca zakres merytoryczny niniejszego opracowania,
- 2) Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085),
- 3) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591).

Ponadto *Program* opracowany został w oparciu o zapisy następujących ustaw:

- 1) *Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz. U. Nr 92, poz. 880 z późn. zm.)
- 2) *Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.)
- 3) *Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne* (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019)
- 4) *Ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków* (Dz. U. Nr 72, poz. 747 późn. zm.)
- 5) *Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach* (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.)
- 6) *Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt* (Dz. U. Nr 111, poz. 724 z późn. zm.)
- 7) *Ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach* (Dz. U. Nr 132, poz. 622 z późn. zm.)
- 8) *Ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach* (tekst jedn. Dz. U. 2000 r. Nr 56, poz. 679 z późn. zm.)

oraz aktów wykonawczych.

Opracowanie *Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014* uwarunkowane jest także aspektami prawnymi, wynikającymi z międzynarodowych, krajowych, wojewódzkich oraz lokalnych dokumentów, polityki i programów. W związku z powyższym przy opracowywaniu *Programu* zostały uwzględnione także:

I. Uwarunkowania międzynarodowe:

- 1.1. Strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej
- 1.2. Szósty program działań Wspólnoty w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 – 2010
- 1.3. Dyrektywy Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem:
  - dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej
  - dyrektywa nr 96/62/WE dotycząca oceny jakości powietrza i zarządzania jakością powietrza
  - dyrektywa nr 99/31/WE dotycząca składowania odpadów

II. Uwarunkowania krajowe i wojewódzkie:

- 2.1. *Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego*
- 2.2. Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2007 – 2010
- 2.3. Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa
- 2.4. *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego*
- 2.5. II Polityka Ekologiczna Państwa
- 2.6. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju – Polska 2025
- 2.7. Narodowa strategia edukacji ekologicznej

III. Uwarunkowania lokalne:

- 3.1. Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla powiatu ostrołęckiego
- 3.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerwin
- 3.3. inne dokumenty dotyczące ochrony i kształtowania środowiska
- 3.4. decyzje administracyjne określające warunki korzystania ze środowiska
- 3.5. prawo miejscowe.

3. Metodyka opracowania Programu

Program ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014 opracowany został według metodologii planowania strategicznego. Główne działania zmierzające w kierunku powstania niniejszego *Programu* to:

- 1) zebranie i analiza danych,
- 2) określeniu diagnozy stanu środowiska przyrodniczego wraz z oceną stanu,
- 3) analiza słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń metodą analizy SWOT,
- 4) określenie środowiska zewnętrznego – scharakteryzowanie uwarunkowań realizacyjnych *Programu* w zakresie rozwiązań prawno – instytucjonalnych oraz źródeł finansowania zewnętrznego,
- 5) definiowanie priorytetów ochrony środowiska,
- 6) konkretyzację priorytetów poprzez sformułowania listy zadań,
- 7) opracowanie systemu monitorowania *Programu*.

Koncepcja *Programu* w głównej mierze oparta została o zapisy trzech dokumentów, którymi są:

- 1) ustawa – *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.) – definiująca ogólne wymagania w odniesieniu do programów ochrony środowiska opracowywanych dla potrzeb województw, powiatów i gmin (art. 14 ust.1),
- 2) *Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*, dostosowana do wymagań ustawy Prawo ochrony środowiska. Zgodnie z zapisami tego dokumentu *Program* winien definiować cele średniookresowe do 2010 r. i zadania na lata 2003 – 2006 oraz monitoring realizacji *Programu* i nakłady finansowe na jego wdrożenie. Cele i zadania ujęte w kilku blokach tematycznych:
  - cele i zadania o charakterze systemowym,
  - ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody,
  - zrównoważone wykorzystanie surowców,
  - jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne,
- 3) *Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym*, które podają sposób i zakres uwzględniania polityki ekologicznej państwa w programach ochrony środowiska oraz wskazówki co do zawartości programów. W gminnym programie powinny być uwzględnione:
  - *zadania własne gminy* tzn. te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy,
  - *zadania koordynowane*, tzn. finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym

Obecnie brakuje wielu aktów wykonawczych do ustawy – Prawo ochrony środowiska i do kilkunastu ustaw komplementarnych, których treść powinna być uwzględniana w *Programie*. Oznacza to, że niniejszy *Program ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014* ma formułę otwartą i w miarę wchodzenia w życie wspomnianych przepisów wykonawczych będzie on korygowany i uszczegóławiany.

Źródłem danych koniecznych do sporządzenia *Programu* były:

- materiały opisowe oraz dane liczbowe będące w posiadaniu Urzędu Gminy Czerwin,
- dokumenty strategiczne oraz dane liczbowe i opisowe będące w posiadaniu Starostwa Powiatowego w Ostrołęce,
- dane statystyczne pochodzące z opracowań Głównego Urzędu Statystycznego,
- raporty Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie,
- prace instytutów i placówek naukowo badawczych z zakresu ochrony środowiska,
- literatura i prasa fachowa,
- dostępne materiały dotyczące ochrony i kształtowania środowiska w gminie oraz w powiecie ostrołęckim i województwie mazowieckim.

4. Harmonogram czasowy Programu

Ustawa – Prawo ochrony środowiska, określa w art. 14 ust. 2, iż politykę ekologiczną przyjmuje się na cztery lata, i że przewiduje się w niej działania w perspektywie obejmującej kolejne cztery lata. Zgodnie z tym *Program ochrony środowiska dla gminy Czerwin* uwzględnia czasokres realizacji powyższych dokumentów i zawiera cele dla dwóch etapów:

- cele krótkoterminowe – realizowane w latach 2007 – 2010,
- cele długoterminowe – realizowane do roku 2014.

W ramach każdego celu długoterminowego przyjęte zostały cele szczegółowe – krótkoterminowe, których realizację zakłada się na najbliższe cztery lata. Planowane zadania będą wykonywane w całym czasookresie obowiązywania *Programu*. Przy czym do każdego zadania zostały określone indywidualnie terminy realizacji.

Ocena i weryfikacja realizacji zadań *Programu* dokonywana będzie zgodnie z wymogami ustawy co 2 lata od przyjęcia *Programu*, stwarzając możliwości jego weryfikacji i aktualizacji.

5. Stosowana terminologia

Funkcja programów ochrony środowiska wymusza na wszystkich uczestnikach procesów decyzyjnych i inwestycyjnych zastosowanie jednakowej terminologii dotyczącej ochrony środowiska. Na podstawie wymienionych poniżej aktów prawnych oraz na podstawie *słownictwa znormalizowanego Polskiego Komitetu Normalizacji*³ podane zostały znaczenia terminów z zakresu szeroko pojętej ochrony środowiska, ważnych z punktu widzenia niniejszego opracowania:

- ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach⁴
- ustawy z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁵
- ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska⁶
- ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach⁷
- ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych⁸
- ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej⁹
- ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków¹⁰
- ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne¹¹
- ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹²
- ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹³

5.1. Terminologia z zakresu ochrony środowiska

Antropopresja – oddziaływanie człowieka na środowisko przyrodnicze i występujące w nim zbiory populacji roślinnych

³ opracowane na podstawie następujących Polskich Norm:

- PN – ISO 4225: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia
- PN – ISO 4225/ Ak: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia (Arkusze krajowy)
- PN – ISO 6170 – 1: 1994 – Jakość wody. Terminologia
- PN – 85/ B – 01705 – Obiekty i urządzenia ujęć wody. Terminologia
- PN – Z – 15010: 1999 – Odpady. Terminologia

⁴ Tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 56, poz. 679 z późn. zm.

⁵ Dz. U. Nr 132, p. 622 z późn. zm.

⁶ Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.

⁷ Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zm.

⁸ Dz. U. Nr 63, poz. 638 z późn. zm.

⁹ Dz. U. Nr 63, poz. 639 z późn. zm.

¹⁰ Dz. U. Nr 72, poz. 747 późn. zm.

¹¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 239 poz. 2019 z późn. zm.

¹² Dz. U. Nr 80, poz. 717

¹³ Dz. U. Nr 92, poz. 880

Emisja – wprowadzane bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza, wody, gleby lub ziemi:

- substancje
- energie, takie jak ciepło, hałas, wibracje lub pola elektromagnetyczne

Emisja dopuszczalna – prawnie określona wielkość emisji. Często definiowana statystycznie przez ustalenie limitu wielkości emisji lub limitu stężenia (przy określonym rozcieńczeniu) w stosunku do istniejącego tła

Emisja niezorganizowana – wydzielanie do powietrza atmosferycznego substancji zanieczyszczających w sposób nieuporządkowany

Emisja zorganizowana – wydzielanie do powietrza atmosferycznego substancji zanieczyszczających przez urządzenia o znanych parametrach, w sposób umożliwiający zmierzenie

Eutrofizacja – to wzbogacanie wody biogenami, w szczególności związkami azotu lub fosforu, powodującymi przyspieszony wzrost glonów oraz wyższych form życia roślinnego, w wyniku którego następują niepożądane zakłócenia biologicznych stosunków w środowisku wodnym oraz pogorszenie jakości tych wód

Hałas – dźwięki o częstotliwościach od 16 Hz do 16.000 Hz. Potocznie **hałasem** przyjęto definiować każdy dźwięk niepożądany lub szkodliwy dla zdrowia ludzkiego

Instalacja – to:

- stacjonarne urządzenie techniczne
- zespół stacjonarnych urządzeń technicznych powiązanych technologicznie, do których tytułem prawnym dysponuje ten sam podmiot i położonych na terenie jednego zakładu
- budowle niebędące urządzeniami technicznymi ani ich zespołami, których eksploatacja może spowodować emisję

Ład przestrzenny – to takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno – gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz estetyczne

Monitoring – to:

- w ogólnym znaczeniu termin ten oznacza wielokrotne pomiary w celu określenia zmian w pewnym okresie

- w znaczeniu zawężonym termin ten oznacza systematyczne pomiary poziomu stężenia danego zanieczyszczenia wykonywane w odniesieniu do wybranego normatywu lub w celu oceny skuteczności określonego systemu i urządzeń oczyszczających

Najwyższe dopuszczalne stężenie (NDS) – najwyższe stężenie czynnika szkodliwego dla zdrowia w powietrzu atmosferycznym, ustalone jako wartość średnia ważona, która oddziałując w ciągu 8 godzin nie powoduje ujemnych zmian w stanie zdrowia

Ochrona środowiska – podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiających zachowanie lub przywrócenie równowagi przyrodniczej; ochrona ta polega w szczególności na:

- racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego

Oddziaływanie na środowisko – wpływ planowanego przedsięwzięcia, mogącego znacząco oddziaływać na środowisko, jak również na zdrowie ludzi

Organy administracji – to:

- ministrowie, centralne organy administracji rządowej, wojewodowie, działające w ich lub we własnym imieniu inne terenowe organy administracji rządowej, organy jednostek samorządu terytorialnego
- inne podmioty, gdy są one powołane z mocy prawa lub na podstawie porozumień do wykonywania zadań publicznych dotyczących środowiska i jego ochrony

Organy ochrony środowiska – to organy administracji powołane do wykonywania zadań publicznych z zakresu ochrony środowiska, a w szczególności:

- wójt, burmistrz lub prezydent miasta,
- starosta,
- wojewoda,
- minister właściwy do spraw środowiska,
- organy Inspekcji Ochrony Środowiska działające na podstawie przepisów *ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska*¹⁴, wykonujące zadania w zakresie ochrony środowiska, jeżeli ustawa tak stanowi

Podmiot korzystający ze środowiska – to:

---

¹⁴ Dz. U. Nr 77, poz. 335 z późn. zm.

- przedsiębiorca w rozumieniu *ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej*¹⁵ oraz osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, oraz osoby wykonujące zawód medyczny w ramach indywidualnej praktyki lub indywidualnej specjalistycznej praktyki,
- jednostka organizacyjna niebędąca przedsiębiorcą w rozumieniu *ustawy – Prawo działalności gospodarczej*,
- osoba fizyczna niebędąca podmiotem, o którym mowa powyżej, korzystająca ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie ze środowiska wymaga pozwolenia

Pola elektromagnetyczne – to pole elektryczne, magnetyczne oraz elektromagnetyczne o częstotliwościach od 0 Hz do 300 GHz

Poważna awaria – to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem

Powierzchnia ziemi – to naturalne ukształtowanie terenu, gleba oraz znajdująca się pod nią ziemia do głębokości oddziaływania człowieka, z tym że pojęcie **gleba** oznacza górną warstwę litosfery, złożoną z części mineralnych, materii organicznej, wody, powietrza i organizmów, obejmującą wierzchnią warstwę gleby i podglebie

Powszechne korzystanie ze środowiska – przysługuje z mocy ustawy każdemu i obejmuje korzystanie ze środowiska, bez użycia instalacji, w celu zaspokojenia potrzeb osobistych oraz gospodarstwa domowego, w tym wypoczynku oraz uprawiania sportu, w zakresie wprowadzania do środowiska substancji lub energii. Korzystanie ze środowiska wykraczające poza ramy korzystania powszechnego może być, w drodze ustawy, obwarowane obowiązkiem uzyskania pozwolenia, ustalającego w szczególności zakres i warunki tego korzystania, wydanego przez właściwy organ ochrony środowiska

Poziom hałasu – to równoważny poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB)

Poziom substancji w powietrzu – to stężenie substancji w powietrzu w odniesieniu do ustalonego czasu lub opad takiej substancji w odniesieniu do ustalonego czasu i powierzchni

Rekultywacja gruntów – to nadanie lub przywrócenie gruntom zdegradowanym albo zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie

---

¹⁵ Dz. U. Nr 101, poz. 1178 z późn. zm.

rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg

Standardy jakości środowiska – to wymagania, które muszą być spełnione w określonym czasie przez środowisko jako całość lub jego poszczególne elementy przyrodnicze

Substancje niebezpieczne – to jedna lub więcej substancji albo mieszaniny substancji, które ze względu na swoje właściwości chemiczne, biologiczne lub promieniotwórcze mogą, w razie nieprawidłowego obchodzenia się z nimi, spowodować zagrożenie życia lub zdrowia ludzi lub środowiska. Substancją niebezpieczną może być surowiec, produkt, półprodukt, odpad, a także substancja powstała w wyniku awarii

Środowisko – to ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, zwierzęta i rośliny, krajobraz oraz klimat

Tło (zanieczyszczenia powietrza) – to ta część zanieczyszczenia powietrza, której nie można bezpośrednio powiązać z badanymi źródłami

Wielkość emisji – to rodzaj i ilość wprowadzanych substancji lub energii w określonym czasie oraz stężenia lub poziomy substancji lub energii, w szczególności w gazach odlotowych, wprowadzanych ściekach oraz wytwarzanych odpadach

Zanieczyszczenie – to emisja, która może być szkodliwa dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, może powodować szkodę w dobrach materialnych, może pogarszać walory estetyczne środowiska lub może kolidować z innymi, uzasadnionymi sposobami korzystania ze środowiska

Zrównoważony rozwój – to taki rozwój społeczno – gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń

Zwykłym korzystaniem ze środowiska – to takie korzystanie wykraczające poza ramy korzystania powszechnego, co do którego ustawa nie wprowadza obowiązku uzyskania pozwolenia

Źródło emisji – to punkt lub obszar, z którego zachodzi wprowadzanie substancji lub energii do powietrza, wody, gleby lub ziemi

5.2. Terminologia z zakresu gospodarki wodno – ściekowej

Powszechne korzystanie z wód – przysługuje z mocy ustawy każdemu i służy do zaspokajania potrzeb osobistych, gospodarstwa domowego lub rolnego, bez stosowania specjalnych urządzeń technicznych, a także do wypoczynku, uprawiania turystyki, sportów wodnych oraz, na zasadach określonych w przepisach odrębnych, amatorskiego połowu ryb. Powszechne korzystanie z wód nie obejmuje:

- wydobywania kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów z morskich wód wewnętrznych wraz z wodami Zatoki Gdańskiej oraz z wód morza terytorialnego
- wycinania roślin z wód lub brzegu
- wydobywania kamienia i żwiru z potoków górskich

Przedsiębiorstwo wodociągowe – kanalizacyjne – przedsiębiorca w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej, jeżeli prowadzi działalność gospodarczą w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków, oraz gminne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, prowadzące tego rodzaju działalność

Przyłącze kanalizacyjne – odcinek przewodu łączącego wewnętrzną instalację kanalizacyjną w nieruchomości odbiorcy usług z siecią kanalizacyjną, za pierwszą studzienką, licząc od strony budynku, a w przypadku jej braku – od granicy nieruchomości

Przyłącze wodociągowe – odcinek przewodu łączącego sieć wodociągową z wewnętrzną instalacją wodociągową w nieruchomości odbiorcy usług wraz z zaworem za wodomierzem głównym

Sieć – przewody wodociągowe lub kanalizacyjne wraz z uzbrojeniem i urządzeniami, którymi dostarczana jest woda lub którymi odprowadzane są ścieki, będące w posiadaniu przedsiębiorstwa wodociągowo – kanalizacyjnego

Szczególne korzystanie z wód – jest korzystaniem wykraczającym poza korzystanie powszechne lub zwykłe i obejmuje w szczególności:

- pobór oraz odprowadzanie wód powierzchniowych lub podziemnych
- wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi
- przerzuty wody oraz sztuczne zasilanie wód podziemnych

- piętrzenie oraz retencjonowanie śródlądowych wód powierzchniowych
- korzystanie z wód do celów energetycznych
- korzystanie z wód do celów żeglugi oraz spławu
- wydobywanie z wód kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów, a także wycinanie roślin z wód lub brzegu
- rybackie korzystanie ze śródlądowych wód powierzchniowych

Ścieki – to wprowadzane do wód lub do ziemi:

- wody zużyte na cele bytowe lub gospodarcze
- ciekłe odchody zwierzęce, z wyjątkiem gnojówki i gnojowicy przeznaczonych do rolniczego wykorzystania w sposób i na zasadach określonych w przepisach *ustawy z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu*¹⁶
- wody opadowe lub roztopowe, ujęte w systemy kanalizacyjne, pochodzące z powierzchni zanieczyszczonych, w tym z centrów miast, terenów przemysłowych i składowych, baz transportowych oraz dróg i parkingów o trwałej nawierzchni,
- wody odciekowe ze składowisk odpadów, solanki, wody lecznicze i termalne
- wody pochodzące z odwodnienia zakładów górniczych, z wyjątkiem wód wtłaczanych do górotworu, jeżeli rodzaje i ilość substancji zawartych w wodzie wtłaczanej do górotworu są tożsame z rodzajami i ilością zawartymi w pobranej wodzie
- wody wykorzystane, odprowadzane z obiektów chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych, jeżeli przyrost ilości substancji, pochodzących z chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych, w wodzie odprowadzanej z tych obiektów jest większy niż wartości określone w warunkach wprowadzania ścieków do wód

Ścieki bytowych – to ścieki z budynków przeznaczonych na pobyt ludzi, z osiedli mieszkaniowych oraz z terenów usługowych, powstające w szczególności w wyniku ludzkiego metabolizmu oraz funkcjonowania gospodarstw domowych

Ścieki komunalnych – to ścieki bytowe lub mieszaninę ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi

Ścieki przemysłowe – to ścieki odprowadzane z terenów, na których prowadzi się działalność handlową, przemysłową lub składową, niebędące ściekami bytowymi lub wodami opadowymi

Urządzenia kanalizacyjne – sieci kanalizacyjne, wyloty urządzeń kanalizacyjnych służących do wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi oraz urządzenia podczyszczające i oczyszczające ścieki oraz przepompownie ścieków

---

¹⁶ Dz. U. Nr 89, poz. 991

Urządzenia wodne – rozumie się przez to urządzenia służące kształtowaniu zasobów wodnych oraz korzystaniu z nich, a w szczególności:

- budowle: piętrzące, upustowe, przeciwpowodziowe i regulacyjne, a także kanały i rowy
- obiekty zbiorników i stopni wodnych
- stawy
- obiekty służące do ujmowania wód powierzchniowych oraz podziemnych
- obiekty energetyki wodnej
- wyloty urządzeń kanalizacyjnych służące do wprowadzania ścieków do wód
- stałe urządzenia służące do połowu ryb lub do pozyskiwania innych organizmów wodnych
- mury oporowe, bulwary, nabrzeża, pomosty, przystanie, kąpieliska
- stałe urządzenia służące do dokonywania przewozów międzybrzegowych

Urządzenia wodociągowe – ujęcia wód powierzchniowych i podziemnych, studnie publiczne, urządzenia służące do magazynowania i uzdatniania wód, sieci wodociągowe, urządzenia regulujące ciśnienie wody

Woda przeznaczona do spożycia przez ludzi – wodę przeznaczoną do picia, gotowania, przygotowywania pożywienia lub do innych celów w gospodarstwach domowych oraz każdą wodę używaną do produkcji żywności, środków farmaceutycznych i kosmetycznych, a także na potrzeby basenów kąpielowych i pływalni

Zbiorowe odprowadzanie ścieków – działalność polegającą na odprowadzaniu i oczyszczaniu ścieków, prowadzoną przez przedsiębiorstwo wodociągowo – kanalizacyjne

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę – działalność polegającą na ujmowaniu, uzdatnianiu i dostarczaniu wody, prowadzoną przez przedsiębiorstwo wodociągowo – kanalizacyjne

Zwykłe korzystanie z wód – przysługuje właścicielowi gruntu i służy zaspokojeniu potrzeb własnego gospodarstwa domowego oraz gospodarstwa rolnego. Prawo to nie stanowi prawa do wykonywania urządzeń wodnych bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego. Nie stanowi zwykłego korzystania z wód:

- nawadnianie gruntów lub upraw wodą podziemną za pomocą deszczowni
- korzystanie z wody podziemnej, jeżeli urządzenia do poboru wody umożliwiają pobór w ilości większej niż 5 m³ na dobę
- korzystanie z wód na potrzeby działalności gospodarczej

- wprowadzanie do wód lub do ziemi oczyszczonych ścieków, jeżeli ich ilość jest większa niż 5 m³ na dobę

5.3. Terminologia z zakresu gospodarki odpadami (pojęcia ogólne)

Gospodarowanie odpadami – to zbieranie, transport, odzysk i unieszkodliwianie odpadów, w tym również nadzór nad takimi działaniami oraz nad miejscami unieszkodliwiania odpadów

Kompostowanie – przerób odpadów komunalnych pochodzenia biologicznego na kompost; ze względu na charakter i czystość dostarczonych materiałów do procesu i sposób wykorzystania kompostu, jak również warunki lokalizacyjne stosuje się różny stopień wyposażenia w środki techniczne; kompostowanie może przebiegać w komorach zamkniętych (bioreaktory), w warunkach naturalnych (kompostowanie przyzmore) lub w układzie mieszanym (komory i przyzmy)

Magazynowanie odpadów – to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem

Odpady – wszystkie przedmioty oraz substancje stałe, a także nie będące ściekami substancje ciekłe powstające w wyniku prowadzenia działalności gospodarczej lub bytowania człowieka, nieprzydatne w miejscu lub czasie, w którym powstały i nie przeznaczone do zagospodarowania w określonym miejscu i czasie. Za odpady uważa się również osady ściekowe

Odzysk – to wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania, określone w załączniku nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach

Opłata depozytowa – to opłata pobierana przy sprzedaży detalicznej akumulatorów ołowiowych (kwasowych) jako osobnych produktów, której zwrot następuje po przekazaniu zużytego akumulatora sprzedawcy detalicznemu tych akumulatorów lub do punktu systemu zbiórki zużytych akumulatorów zorganizowanego przez przedsiębiorcę

Opłata produktowa – to opłata obliczana i wpłacana za opakowania w przypadku sprzedaży produktów w tych opakowaniach, a także opłata obliczana i wpłacana w przypadku sprzedaży akumulatorów niklowo – kadmowych, ogniwi i baterii galwanicznych,

opon, lamp wyładowczych, olejów smarowych oraz urządzeń chłodniczych i klimatyzacyjnych, wymienionych w załącznikach nr 1 – 3 do ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej

Posiadacz odpadów – każdy, kto faktycznie włada odpadami (wytwórca odpadów, inna osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna); domniemywa się, że władający powierzchnią ziemi jest posiadaczem odpadów znajdujących się na nieruchomości

Recykling – to taki odzysk, który polega na powtórным przetwarzaniu substancji lub materiałów zawartych w odpadach w procesie produkcyjnym w celu uzyskania substancji lub materiału o przeznaczeniu pierwotnym lub o innym przeznaczeniu, w tym też recykling organiczny, z wyjątkiem odzysku energii

Składowisko odpadów – to obiekt budowlany przeznaczony do składowania odpadów. Wyróżnia się następujące typy składowisk odpadów: składowisko odpadów niebezpiecznych, składowisko odpadów obojętnych, składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne

Spalarnia odpadów – to instalacja, w której zachodzi termiczne przekształcanie odpadów w celu ich unieszkodliwienia

Termiczne przekształcanie odpadów – to procesy utleniania odpadów, w tym spalania, zgazowywania, lub rozkładu odpadów, w tym rozkładu pirolitycznego, prowadzone w przeznaczonych do tego instalacjach lub urządzeniach na zasadach określonych w przepisach szczegółowych; recykling organiczny nie jest traktowany jako termiczne przekształcanie odpadów

Unieszkodliwianie odpadów – to poddanie odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych określonym w załączniku nr 6 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska

Wytwórca odpadów – to każdy, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów, oraz każdego, kto przeprowadza wstępne przetwarzanie, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów; wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnięcia, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba że umowa o świadczenie usługi stanowi inaczej

Zbieranie odpadów – to każde działanie, w szczególności umieszczanie w pojemnikach, segregowanie i magazynowanie odpadów, które ma na celu przygotowanie ich do transportu do miejsc odzysku lub unieszkodliwiania

5.4. Terminologia z zakresu ochrony przyrody

Gospodarka leśna – działalność leśną w zakresie urządzania, ochrony i zagospodarowania lasu, utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych, gospodarowania zwierzyną, pozyskiwania – z wyjątkiem skupu – drewna, żywicy, choinek, karpiny, kory, igliwia, zwierzyny oraz płodów runa leśnego, a także sprzedaż tych produktów oraz realizację pozaprodukcyjnych funkcji lasu

Kompensacja przyrodnicza – zespół działań obejmujących w szczególności roboty budowlane, roboty ziemne, rekultywację gleby, zalesianie, zadrzewianie lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej na danym terenie, wyrównania szkód dokonanych przez realizację przedsięwzięcia i zachowanie walorów krajobrazowych

Korytarz ekologiczny – obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów

Obszar chronionego krajobrazu – obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych

Ochrona czynna – stosowanie, w razie potrzeby, zabiegów ochronnych w celu przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów i składników przyrody lub zachowania siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin, zwierząt lub grzybów

Ochrona częściowa – ochronę gatunków roślin, zwierząt i grzybów dopuszczającą możliwość redukcji liczebności populacji oraz pozyskiwania osobników tych gatunków lub ich części

Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt – ma na celu zabezpieczenie dziko występujących roślin lub zwierząt oraz ich siedlisk, a w szczególności gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, jak też zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej

Ochrona krajobrazowa – zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu

Obszar specjalnej ochrony ptaków – obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w którego granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju

Ochrona ścisła – całkowite i trwałe zaniechanie bezpośredniej ingerencji człowieka w stan ekosystemów, tworów i składników przyrody oraz w przebieg procesów przyrodniczych na obszarach objętych ochroną, a w przypadku gatunków - całoroczną ochronę należących do nich osobników i stadiów ich rozwoju

Ostoja – miejsce o warunkach sprzyjających egzystencji roślin, zwierząt lub grzybów zagrożonych wyginięciem lub rzadkich gatunków

Park krajobrazowy – obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju

Pomnikami przyrody – to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

Równowaga przyrodnicza – to stan, w którym na określonym obszarze istnieje równowaga we wzajemnym oddziaływaniu: człowieka, składników przyrody żywej i układu warunków siedliskowych tworzonych przez składniki przyrody nieożywionej

Różnorodność biologiczna – zróżnicowanie żywych organizmów występujących w ekosystemach, w obrębie gatunku i między gatunkami, oraz zróżnicowanie ekosystemów

Siedlisko przyrodnicze – obszar lądowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne

Specjalny obszar ochrony siedlisk – obszar wyznaczony, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych

wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków

Użytki ekologiczne – to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Walory krajobrazowych – wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka

II. DIAGNOZA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO I PRZYRODNICZEGO W GMINIE CZERWIN

1. Podstawowe dane o gminie

1.1. Ogólna charakterystyki gminy

Administracyjnie gmina Czerwin położona jest na terenie województwa mazowieckiego i stanowi jedną z 11 gmin należących do powiatu ostrołęckiego. Gmina Czerwin graniczy z gminami: Goworowo, Troszyn, Rzekuń (powiat ostrołęcki), Stary Lubotyń, Ostrów Mazowiecka, Wąsewo (powiat ostrowski) oraz Śniadowo (powiat łomżyński). Całkowita powierzchnia gminy Czerwin wynosi 17.113 ha (schemat nr 1).

Schemat nr 2. Lokalizacja gminy Czerwin

Na terenie gminy znajduje się 46 miejscowości: Andrzejki – Tyszki, Bobin, Borek, Buczyn, Choromany – Witnice, Chruśnice, Czerwin, Damiany, Dąbek, Dobki Nowe, Dobki Stare, Dzwonek, Filochy, Goćły, Gostery, Grodzisk Duży, Grodzisk Wieś, Gucin, Gumki, Janki Młode, Jarnuty, Księżopole, Laski Szlacheckie, Laski Włociańskie, Łady – Mans, Malinowo Nowe, Malinowo Stare, Piotrowo, Piski, Pomian, Seroczyn, Skarżyn, Sokołowo, Stylągi, Suchcice, Tomasze, Tyszki – Ciągaczki, Tyszki – Nadbory, Wiśniewo, Wiśniówek, Wojsze, Wólka Czerwińska, Wólka Seroczyńska, Załuski, Zaorze, Żochy, wchodzących w skład 44 sołectwa.

Gmina Czerwin położona jest na trasie Ostrołęka – Ostrów Mazowiecka. Ośrodek gminny położony jest w połowie drogi między oboma miastami. Zachodnią część gminy przecina linia kolejowa Ostrołęka – Ostrów Mazowiecka – Lublin.

Teren gminy wyróżnia się zwartymi wsiami, w układzie jednej lub paru ulic. Dominuje tu zabudowa zagrodowa i mieszkaniowa jednorodzinna. Nielicznie występuje zabudowa letniskowa. W m. Czerwin występuje również zabudowa wielorodzinna, w postaci bloków mieszkalnych.

1.2. Środowisko społeczne – gospodarcze

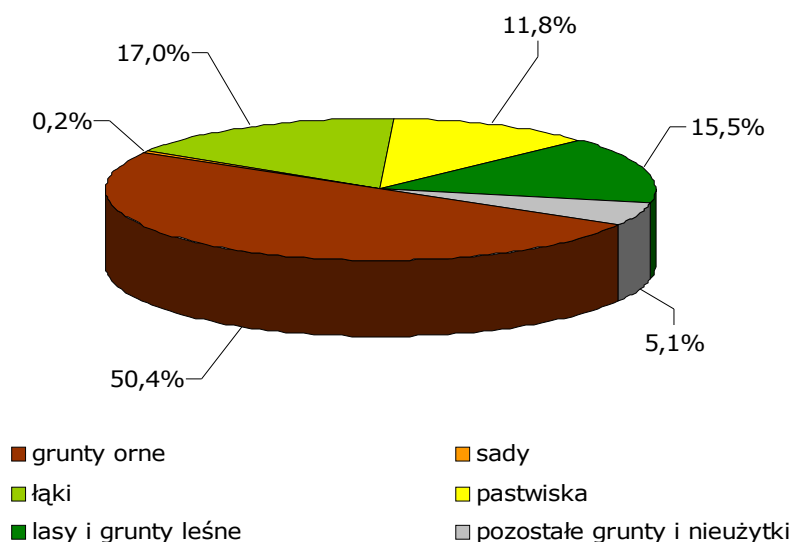

Liczba mieszkańców na terenie gminy Czerwin (na koniec 2006 r.) wyniosła 5.391 mieszkańców, gęstość zaludnienia – 32 osoby/ km². Największe miejscowości to: Czerwin (752 osoby), Suchcice (276 osób), Dzwonek (261 osób) i Piski (241 osób).

Według danych Banku Danych Regionalnych użytkowanie powierzchni ziemi na terenie gminy Czerwin w 2005 r. kształtował się w sposób następujący:

- grunty orne – 8.627 ha
- sady – 28 ha,
- łąki – 2.902 ha,
- pastwiska – 2.018 ha,
- lasy i grunty leśne – 2.658 ha,
- pozostałe grunty i nieużytki – 880 ha.

Wykres nr 1. Użytkowanie powierzchni ziemi [%] w gminie Czerwin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BRD, 2005 r.

Wiodącą funkcję gospodarczą gminy stanowi rolnictwo. Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 r. na terenie gminy zlokalizowane jest 1.039 gospodarstw rolnych, w tym powyżej 2 ha – 924 ha. Największa powierzchnia zasiewów dotyczy: żyta, ziemniaków i mieszanek zbożowych jarych. W hodowli dominuje bydło (w szczególności mleczne) i trzoda chlewna.

Na terenie gminy funkcjonuje przychodnia lekarska w m. Czerwin z filią w Piskach. Na terenie gminy znajduje się ok. 20 sklepów branży głównie spożywczo – przemysłowej oraz dwie placówki gastronomiczne. Większe zakłady na terenie gminy to: piekarnia w Czerwinie, GS „SCh” w Czerwinie oraz stacja paliw – sklep w Czerwinie oraz ECO – INSTRUMENTS Sp. z o.o. (produkcja aluminiowych elementów okiennych gotowych profili aluminiowych).

Obszar gminy Czerwin należy do nisko uprzemysłowionych, co stanowi zjawisko korzystne zarówno z punktu widzenia ochrony walorów przyrodniczych, jak i jakość życia lokalnej społeczności.

Na terenie gminy, pomimo korzystnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych nie rozwija się turystyka i rekreacja.

2. Środowisko przyrodnicze

2.1. Położenie geograficzne i ukształtowanie terenu

Gmina Czerwin według podziału fizyczno – geograficznego ¹⁷ położona jest się w pasie Nizin Środkowopolskich (318), w makroregionie: Nizina Północnomazowiecka (318.6), w mezoregionie: Międzyrzecze Łomżyńskie (318.67).

Rzeźba terenu gminy ukształtowana została w wyniku działania lodowca, wód polodowcowych oraz rzecznych. Główną formę dolinną stanowi tu rzeka Orz. Wysoczyzną charakteryzują rozległe obszary silnie zrównane erozyjnie, na ogół płaskie, pokryte płatami osadów sandrowych.

2.2. Budowa geologiczna i zasoby surowcowe

Wysoczyzna morenowa, na której położona jest gmina zbudowana jest z osadów plejstocenijskich należących do stadiała północno mazowieckiego zlodowacenia środkowopolskiego. Ze stadiałem północnomazowieckim związane jest występowanie piasków i żwirów wodnołądowych oraz glin zwałowych. W tych otworach u schyłku plejstocenu zostały wycięte doliny rzek, które w holocenie zostały wypełnione przez mułki, piaski i żwiry rzeczne, z których zbudowane są trasy zalewowe. Osady te wyścielają dna wszystkich form dolinowych zarówno czynnych jak i wyłączonych z sieci odpływu. W zagłębieniach bezodpływowych występują namuły. Wśród holocenijskich osadów dolinowych występują także nieliczne torfy (obecnie zdegradowane poprzez odwodnienie). Występują także utwory eoliczne, które są po ustąpieniu ostatniego na tym obszarze lądolodu.

Ze względu na uwarunkowania wynikające z budowy geologicznej na terenie gminy występują znaczne surowce mineralne. Poszukiwawcze prace geologiczne na terenie gminy Czerwin wykazały występowanie kruszywa naturalnego grubego. Surowiec jest eksploatowany do głębokości ok. 35 m. Na terenie gminy Czerwin funkcjonują cztery zakłady górnicze o powierzchni terenów górniczych przekraczającej 90 ha. Na terenie gminy zlokalizowane są największe złoża piasku i żwiru – Rostki Borowe.

---

¹⁷ Kondracki J. *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002 r.

2.3. Zasoby wodne

Teren gminy Czerwin leży w zlewni rzeki Orz (na terenie gminy płynie na długości 20280 m), stanowiącej główny zasób wód powierzchniowych gminy. Uzupełnienie sieci wód powierzchniowych stanowią: Struga Daniszewo (długość 820 m), kanał Przyjmy Zalesie (długość 6680 m) oraz nienazwane rowy melioracyjne odwadniające teren ze spływem w kierunku rzeki Orz. Rzeka Orz przecina tereny gminy ze wschodu na zachód. Rzeka ma charakter rzek nizinnych: małe spadki poprzeczne i podłużne. Ze względu na niewielkie spadki terenu, proces odwadniania gminy jest utrudniony, najwyższe stany wód w rzekach występują wczesną wiosną w okresach roztopów wiosennych, a najniższe w okresie letnim. Amplituda wahań poziomów wód w rzece nie jest tak duża, aby groziła podwoziami. Północno – wschodni kraniec gminy położony jest w obrębie w zlewni rzeki Ruż (na terenie gminy płynie na długości 6870 m).

Teren gminy Czerwin zaliczyć należy do terenów zagrożonych deficytem wód powierzchniowych.

Wody gruntowe na terenie gminy występują na różnych głębokościach w zależności od wyniesienia terenu nad poziom morza, oscylujących od 1 m do poniżej 4 m p.p.t. Wody gruntowe w dolinach rzeki występują na ogół płycej niż 1 m p.p.t., a miejscami bezpośrednio na powierzchni terenu, tworząc podmokłości.

Na terenie gminy Czerwin nie posiadają lokalizacji Główne Zbiorniki Wód Podziemnych wymagające wysokiej ochrony. Zasobność wód podziemnych na terenie gminy nie była określana. Pierwsza warstwa wodonośna o swobodnym zwierciadle występuje na głębokości 2 m, zalega w utworach piaszczystych i stanowi źródło poboru dla studni kopany przy indywidualnych gospodarstwach domowych. Druga warstwa wodonośna występuje na głębokości 18 m. Posiada ona nie ciągłą warstwę izolacyjną od powierzchni terenu.

Udokumentowane zasoby eksploatacyjne wód podziemnych na terenie gminy Czerwin określono na poziomie 183 m³/ h.

2.4. Warunki glebowe

Na terenie gminy Czerwin gleby wykształciły się z wodnolodowcowych i wydmowych piasków, w mniejszym stopniu z glin zwałowych oraz utworów rzecznych i bagiennych. W obrębie gminy występują gleby bielcowe, brunatne i czarne ziemie, a w dolinach i zagłębieniach terenu gleby torfowe i mady.

Na obszarze gminy występują generalnie gleby o wysokiej przydatności rolniczej. Charakterystyka gleb w gminie kształtuje się następująco:

1) grunty orne:

– klasa II	– 4 ha	– klasa IVa	– 1181 ha
– klasa IIIa	– 454 ha	– klasa V	– 3018 ha
– klasa IIIb	– 1033 ha	– klasa VI	– 2641 ha

2) użytki zielone:

– klasa II	– 1 ha	–	–
– klasa III	– 132 ha	– klasa V	– 1262 ha
– klasa IV	– 1996 ha	– klasa VI	– 233 ha

2.5. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Według danych *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czerwin*, opracowanego w grudniu 2005 r. tereny leśne zajmują 15,6% powierzchni gminy. Największe kompleksy leśne znajdują się w środkowej i zachodniej części gminy. Dominują Lasy Państwowe tworzące większe kompleksy leśne, natomiast lasy prywatne występują na ogół w rozproszeniu. Na terenie Lasów Państwowych dominują gospodarcze i ochronne funkcje lasu, w najbliższej przyszłości przewiduje się wzrost turystyczno – rekreacyjnej funkcji lasów, charakteryzujących się wysokimi walorami przyrodniczymi.

Pod pojęciem *krajobrazu* rozumieć należy wizualny aspekt środowiska, będący syntezą wszystkich elementów przyrodniczych i wynikających z działalności człowieka. Jest on silnie powiązany ze zbiorowiskami roślinnymi i kierunkami zagospodarowania terenu. Na terenie gminy Czerwin wyróżnić można następujące typy krajobrazu: zantropizowany, pseudonaturalny i kulturowy.

Obszary skupionej zabudowy zagrodowej gminy określić należy mianem *krajobrazu zantropizowanego*, ponieważ notowane są tu w mniejszym lub większym stopniu przekształcenia rzeźby terenu i stosunków wodnych oraz zanieczyszczenie powietrza i wód gruntowych, a także zaburzenia w równowadze biocenoz.

Lasy oraz użytki zielone stanowią na terenie gminy najważniejszy element krajobrazowy. Reprezentują one *krajobraz pseudonaturalny*. Są to zbiorowiska, jak sama nazwa wskazuje, przekształcone przez człowieka, mające często charakter wtórny. Na szczęście równowaga ekologiczna nie została tu całkowicie zaburzona, co daje zbiorowiskom tym szansę na samoregenerację. Dzięki temu stanowią strefę buforową dla zantropizowanego obszaru miasta.

Dominującą część terenów gminy reprezentuje *krajobraz typu kulturowego*.

Charakteryzuje go absolutna dominacja roślinności pól uprawnych nad innymi zbiorowiskami. W krajobrazie tym względna równowaga ekologiczna utrzymywana jest w sposób sztuczny a jego funkcjonowanie cechuje pewnego rodzaju rytmika, wynikająca z cykliczności rozwoju agrocenoz.

3. Infrastruktura techniczna związana z ochroną środowiska

3.1. Ujęcia wody i sieć wodociągowa

Stożenie zwodociągowania gminy Czerwin kształtuje się na poziomie ok. 75%. Na terenie gminy istnieje sieć wodociągowa o długości 78,3 km, liczba przyłączy wynosi 806 sztuk. Stacje uzdatniania zlokalizowane są w miejscowościach: Czerwin, Piski i Seroczyn. Zużycie wody na 1 mieszkańca kształtuje się na poziomie ok. 3 m³.

3.2. Sieć kanalizacyjna i oczyszczanie ścieków

Stożenie skanalizowania gminy wynosi 6,2%, liczba przyłączy nie przekracza 100. Na terenie gminy funkcjonuje jedna oczyszczalnia biologiczna o przepustowości 227 m³/ d. Obecnie z oczyszczalni odprowadzane jest 104 m³/ d (31 dm³/ rok) oczyszczonych ścieków. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Orz.

3.3. Gospodarka odpadami

Aktualnie na terenie gminy Czerwin podstawowym i jedynym sposobem unieszkodliwiania odpadów komunalnych jest ich składowanie na urzędzonych składowiskach odpadów, zlokalizowanym poza terenem gminy, w mieście Ostrołęka, ul. Gen. Turskiego.

Na terenie gminy zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości posiadają firmy: MPK Sp. z o.o., ul. Kołobrzaska 5, Ostrołęka, „FUKS Altvater Sulo Polska” Sp. z o.o., ul. Kurpiowska 12, Ostrołęka oraz Zakład Usług Komunalnych z siedzibą w Laskowcu, ul. Słoneczna 2, Ostrołęka (posiadający także stosowne zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania bezodpływowych zbiorników na ścieki socjalno – bytowe).

3.4. Melioracje i stosunki wodne

Grunty orne i użytki zielone na terenie gminy są zmeliorowane w 95%. Ogółem zmeliorowanych jest 4458 ha gruntów ornych i 2898 ha użytków zielonych. Melioracji wymaga obszar 327 ha (290 ha – grunty orne i 37 ha – użytki zielone) we wsiach Goćy, Skarżyn, Damiany i Malinowo Nowe.

Według danych *Programu ochrony środowiska dla powiatu ostrołęckiego* na terenie gminy Czerwin (stan na 31.12.2002 r.) występuje:

- 302,06 km melioracji szczegółowych,
- 470 budowli na melioracjach szczegółowych, w tym 454 przepusty,
- 19,32 km melioracji podstawowych,
- 15 budowli piętrzących na melioracjach podstawowych,
- 24 budowli komunikacyjnych na melioracjach podstawowych.

Na terenie gminy na ciekach podstawowych znajdują się następujące urządzenia piętrzące:

1) rzeka Orz:

– w km 20+900 jaz	– w km 25+890 próg
– w km 21+300 próg	– w km 26+150 próg
– w km 23+620 próg	– w km 30+820 jaz (zbiornik)
– w km 23+760 próg	– w km 33+550 próg
– w km 24+380 próg	– w km 33+870 próg
– w km 24+920 jaz	– w km 39+350 jaz
– w km 25+660 próg	

2) Struga Daniszewo – w km 0+880 zastawka

3) Kanał Przyjmy Zalesie:

- w km 0+120 próg
- w km 0+580 próg
- w km 2+370 próg
- w km 4+410 przepusto-zastawka
- w km 6+400 przepusto-zastawka

4) rzeka Ruż:

– w km 27+300 próg	– w km 31+200 zastawka
– w km 32+280 zastawka	

Na rzece Orz w km 30+820 znajduje się zbiornik retencyjny o powierzchni 8,2 ha, w tym 7,5 ha lustra wody. Długość zbiornika wynosi 57 m, a szerokość od 85 do 175 m. Głębokość zbiornika wynosi od 1,2 m do 1,4 m. W zbiorniku mieści się 100 tys m³ wody. Wodę w zbiorniku piętrzy jaz 3 * 1,5 m.

4. Źródła zagrożenia środowiska przyrodniczego

Celem poniższego rozdziału jest przedstawienie analizy stanu środowiska przyrodniczego na terenie gminy Czerwin. Na wstępie zaznaczyć należy jednak, iż na terenie gminy nie są prowadzone badania jakości dla żadnego komponentu środowiska, poddawanemu badaniom monitoringowym, realizowanym w ramach kompetencji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska bądź Inspekcji Sanitarnej. W związku z powyższym analizę stanu środowiska na terenie gminy Czerwin przeprowadzono w oparciu o dane zawarte w raportach Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, *Programie ochrony środowiska dla powiatu ostrołęckiego* oraz w oparciu o dane Urzędu Gminy i obserwacje własne.

4.1. Zanieczyszczenie atmosfery

Pod pojęciem *emisji zanieczyszczeń do powietrza*¹⁸ rozumieć należy wydzielanie substancji do atmosfery. Punkt lub obszar, z którego zachodzi wydzielanie nosi nazwę *źródła emisji*. Emisję zanieczyszczeń do powietrza podzielić można w sposób następujący:

- 1) ze względu na rozmiary źródła emisji na:
  - *punktową* (np. komin),
  - *liniową* (np. trasa komunikacyjna),
  - *powierzchniową* (np. parking samochodowy, składowisko odpadów),
- 2) ze względu na wysokość źródła emisji na:
  - *wysoką* (np. komin o wysokości > 50 m)
  - *niską* (np. palenisko domowe, mała kotłownia lokalna o wysokości < 50 m),
- 3) ze względu na rodzaj źródła emisji na:
  - *energetyczne* – pochodzące z zakładów ciepłowniczego i lokalnych kotłowni,
  - *technologiczne* – związane z przemysłem,
  - *komunikacyjne*,

¹⁸ Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa 2001 r. – *Słownictwo znormalizowane – ochrona środowiska*. opracowane na podstawie następujących Polskich Norm:

- PN – ISO 4225: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia
- PN – ISO 4225/ Ak: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia (Arkusze krajowy)

- 4) ze względu na sposób emisji na:z
- niezorganizowaną – odbywającą się w sposób nieuporządkowany (np. przeładunek substancji pyłących, nawożenie pól, wtórne pylenie z dróg),
  - zorganizowaną – odbywającą się przez urządzenia o znanych parametrach, w sposób umożliwiający zmierzenie.

Biorąc pod uwagę powyższy podział można stwierdzić, że na terenie gminy Czerwin emisja zanieczyszczeń do powietrza odbywa się w każdy wymieniony sposób, za wyjątkiem emisji wysokiej, powierzchniowej i technologicznej.

Na terenie gminy brak jest centralnego systemu grzewczego. Potrzeby mieszkańców oraz obiektów użyteczności publicznej w zakresie ogrzewania zaspokajają lokalne i indywidualne kotłownie, opalane w większości węglem i drewnem, stanowiące podstawowe źródło emisji zanieczyszczeń do powietrza. Kolejne źródło emisji zanieczyszczeń do powietrza na terenie gminy Czerwin stanowi także ruch pojazdów samochodowych na lokalnych drogach. Specyficzny typ zanieczyszczenia powietrza stanowią także odory, których źródło stanowią większe obiekty inwentarskie

W efekcie powyższych emisji do powietrza atmosferycznego przedostają się następujące zanieczyszczenia: dwutlenek siarki (SO_2), tlenki azotu (N_xO_y), tlenek węgla (CO) oraz pyły.

Na terenie gminy Czerwin nie jest prowadzony monitoring jakości powietrza atmosferycznego. Badania takie prowadzone są na poziomie powiatu, przez służby Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Wojewódzką oraz Powiatową Stację Sanitarno – Epidemiologiczną. Szczegółowe wyniki powyższych badań dla powiatu ostrołęckiego w 2004 r. prezentują poniższe tabele nr 1 – 4.

Tabela nr 1. Suma emisji SO_2 w powiecie ostrołęckim oraz udziały poszczególnych typów emisji

Suma SO_2	Punktowa	Powierzchniow		Wskaźnik	
		a	Liniowa		
Mg/rok	% sumy	% sumy	% sumy	kg/ km ²	kg/ mieszk.
524	7,4	90,5	2,1	249	6

Źródło: „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2004 r.” Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2005 r.

Tabela nr 2. Suma emisji NO₂ w powiecie ostrołęckim oraz udziały poszczególnych typów emisji

Suma NO ₂	Punktowa	Powierzchniow	Liniowa	Wskaźnik	
		a			
Mg/rok	% sumy	% sumy	% sumy	kg/ km ²	kg/ mieszk.
430	4,5	60,0	35,6	205	5

Źródło: „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2004 r.” Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2005 r.

Tabela nr 3. Suma emisji CO w powiecie ostrołęckim oraz udziały poszczególnych typów emisji

Suma CO	Punktowa	Powierzchniow	Liniowa	Wskaźnik	
		a			
Mg/rok	% sumy	% sumy	% sumy	kg/ km ²	kg/ mieszk.
1538	7,0	21,2	71,8	733	18

Źródło: „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2004 r.” Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2005 r.

Tabela nr 4. Suma emisji PM 10 w powiecie ostrołęckim oraz udziały poszczególnych typów emisji

Suma PM 10	Punktowa	Powierzchniow	Liniowa	Wskaźnik	
		a			
Mg/rok	% sumy	% sumy	% sumy	kg/ km ²	kg/ mieszk.
1048	1,1	96,3	2,5	499	13

Źródło: „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2004 r.” Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2005 r.

Podstawowym zadaniem monitoringu jakości powietrza jest w szczególności pozyskiwanie i analizowanie danych o poziomach substancji w otaczającym powietrzu. Powyższe badania realizowane są w oparciu o przepisy art. 85 – 95 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska. Na terenie powiatu ostrołęckiego zlokalizowane jest jedno stanowisko pomiarowe. Charakterystykę powyższego stanowiska prezentuje tabela nr 5.

Tabela nr 5. Stanowiska pomiarowe w powiecie ostrołęckim

Nazwa Strefy	Kod strefy	Kod krajowej stacji	Właściciel	Mierzone zanieczyszczenia				
				SO ₂	NO ₂	PM10	C ₆ H ₆	inne
ostrołęcka	4.14.19.15	MzMyszDomSam	WIOS	-	-	-	(p)	

p – stanowisko pasywne

Źródło: „*Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2004 r.*” Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2005 r.

Działalność WIOŚ w zakresie monitoringu i oceny stanu jakości powietrza określa art. 88 (ocena wykonywana co 5 lat, mająca na celu ustalenie odpowiedniego sposobu oceny jakości powietrza w województwie) i art. 89 (ocena wykonywana w każdym roku, mająca na celu klasyfikację stref – powiatów oraz wskazanie tych, w których przekraczane są poziomy dopuszczalne stężenia zanieczyszczeń) ustawy – Prawo ochrony środowiska.

Ocenę jakości powietrza dokonuje się w oparciu o kryteria ochrony zdrowia ludzi oraz ochrony roślin, klasyfikując strefy następująco:

- 1) klasa A – poziom zanieczyszczeń nie przekracza poziomu dopuszczalnego,
- 2) klasa B – poziom zanieczyszczeń chociaż jednej substancji mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji,
- 3) klasa C – poziom zanieczyszczeń chociaż jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji,

Według danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie („*Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2005 r.*”, Warszawa 2006 r.) obszar powiatu ostrołęckiego w 2005 r. zarówno ze względu na ochronę zdrowia, jak i ochronę roślin zakwalifikowany został do klasy A.

4.2. Emisja hałasu i promieniowania elektromagnetycznego

Szkodliwość bądź uciążliwość hałasu dla środowiska przyrodniczego i społecznego zależy od jego natężenia, częstotliwości, charakteru zmian w czasie, zawartość składowych niesłyszalnych i długotrwałości działania. Ocena stanu środowiska w efekcie emisji hałasu z różnych źródeł dokonywana jest przy pomocy *równoważnego poziomu dźwięku* wyrażonego w dB. Wyniki pomiarów odnoszone są do wartości dopuszczalnych zawartych w *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 lipca 2004 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 178, poz. 1841)* oraz wartości progowych zawartych w *Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 r. w sprawie wartości progowych poziomów hałasu (Dz. U. Nr 8, poz. 81)*.

Na wstępie zaznaczyć należy, że na terenie gminy Czerwin nie są prowadzone pomiary natężenia hałasu oraz monitoring jakości klimatu akustycznego, co uniemożliwia dokonanie rzeczywistej oceny jakości środowiska gminy w tym zakresie.

Za jakość klimatu akustycznego w gminie odpowiedzialny jest głównie hałas komunikacyjny, powstający w efekcie ruchu pojazdów samochodowych na lokalnych

drogach. Źródło hałasu na terenie gminy stanowią także drobne zakłady usługowe, obiekty użyteczności publicznej oraz sezonowo maszyny rolnicze pracujące na polach.

Coraz powszechniejsze zagrożenie dla jakości środowiska przyrodniczego i społecznego stanowią pola elektromagnetyczne, niestety zarówno na terenie gminy Czerwin, jak i całego powiatu ostrołęckiego nie są prowadzone pomiary emisji pól elektromagnetycznych do środowiska.

Źródło promieniowania elektromagnetycznego stanowi każde urządzenie bądź instalacja, w których następuje przepływ prądu np. sieci energetyczne, stacje radiowe i telewizyjne, CB – radio, urządzenia radiowo – nawigacyjne, urządzenia elektryczne wykorzystywane w domu oraz stacje bazowe i telefony telefonii komórkowej, które wśród lokalnych społeczności budzą największy sprzeciw na etapie lokalizacji. Dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych dla miejsc dostępnych dla ludności prezentuje tabela nr 6. Źródła oraz zakresy częstotliwości emitowanych pól prezentuje tabela nr 7.

Tabela nr 6. Dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych dla miejsc dostępnych dla ludzi

Zakres częstotliwości	Składowa elektryczna (V/ m)	Składowa magnetyczna (A/ m)
0	10.000	2.500
od 0 Hz do 0,5 Hz	-	2.500
od 0,5 Hz do 50 Hz	10.000	60
od 0,05 kHz do 1 kHz	20	3/ f
od 0,001 Hz do 3 MHz	7	3
od 3 Hz do 300 MHz	7	-
od 300 Hz do 300 GHz	-	-

Źródło: „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2004 r.” Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, 2005 r.

Tabela nr 7. Źródła emisji pól elektromagnetycznych oraz emitowane zakresy częstotliwości

Opis pola	Przedział częstotliwości	Długość fali	Źródła oraz okoliczności występowania pól
Stałe pola elektryczne i magnetyczne	0	-	Silniki elektryczne, elektroliza i przemysł
Pola sieciowe	50 lub 60 Hz	6000 lub 5000 km	Elektroenergetyka, oświetlenie, silniki, urządzenia zasilane z sieci, przemysł
Pola bardzo niskich częstotliwości	0,1 – 1,0 kHz	300 – 3000 km	Urządzenia przemysłowe
Pola niskich częstotliwości	1 – 100 kHz	3 – 300 km	Urządzenia przemysłowe
Fale radiowe	0,1 – 300 MHz	1 – 3000 m	Radiofonia (fale długie, średnie, krótkie i UKF), radiotelefony,

			urządzenia medyczne
Mikrofale	0,3 – 300 GHz	1 – 1000 mm	Radiolokacja, radionawigacja, telefonii komórkowa, urządzenia medyczne, domowe oraz przemysłowe

Źródło: „Stan środowiska w województwie mazowieckim”. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2003 r.

Obecnie na terenie gminy zlokalizowane są dwie stacja bazowa cyfrowej telefonii komórkowej – w miejscowościach Malinowo Stare i Czerwin.

4.3. Zanieczyszczenie zasobów wodnych

Jakość wód głównego ciek gminy Czerwin – rzeki Orz, stanowiącego lewostronny dopływ Narwi III rzędu, w latach 2001 – 2006 nie była analizowana w ramach badań monitoringowych, realizowanych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.

W latach 1998 i 2000 na terenie gminy Czerwin na 33,0 km biegu rzeki Orz funkcjonował punkt pomiarowo – kontrolny, na wysokości którego rzeka prowadziła wody w III klasie czystości, zarówno dla wskaźników bakteriologicznych, jak i fizykochemicznych.

Jakość wód prowadzonych przez Orz w latach 1998 i 2000 prezentuje poniższe tabela nr 8.

Tabela nr 8. Jakość wód rzeki Orz w latach 1998 i 2000

Rok badania	Badana długość rzeki [km]	Klasyfikacja rzek [km]								
		fizykochemiczna			bakteriologiczna			ogólna		
		II	III	NON	II	III	NON	II	III	NON
1998	45,2	0	45,2	0	20,5	24,7	0	0	45,2	0
2000	27,8	0	27,8	0	0	27,8	0	0	27,8	0

Źródło: „Stan środowiska w województwie mazowieckim” Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie, 1999 i 2001 r.

Głównymi źródłami zanieczyszczenia wód rzeki Orz są oczyszczalnie komunalne zlokalizowane wzdłuż biegu rzeki w miejscowościach Stary Lubotyń, Wąsewo, Czerwin i Goworowo. Pewien wpływ na jakość wód rzeki Orz mają spływy powierzchniowe z terenów wykorzystywanych rolniczo oraz naturalne procesy rozkładu materii organicznej i wietrzenia skał podłoża geologicznego zachodzące w dolinie.

Na terenie gminy Czerwin nie posiada lokalizacji punkt monitoringu jakości wód podziemnych. Najbliższy otwór obserwacyjno – pomiarowy sieci krajowej monitoringu wód wgłębnych nr 1128 zlokalizowany jest w m. Ostrów Mazowiecka. Badania wód podziemnych przeprowadzone dla otworu w latach 2003 – 2004 wykazały, iż ich jakość mieści się w klasie III (zadowalającej jakości). Wskaźnikiem w zakresie stężeń odpowiadających wodzie o niskiej jakości było żelazo.

Znaczna odległość analizowanego punktu pomiarowego od granic gminy Czerwin nie pozwala na wyprowadzenie prostej korelacji pomiędzy jakością badanych wód a jakością wód podziemnych na terenie analizowanej gminy. Biorąc pod uwagę fakt, braku na terenie gminy Czerwin istotnych źródeł zanieczyszczeń oraz występowanie pewnej izolacji jakości wód podziemnych na terenie gminy oszacować można jako dobrą.

Zaznaczyć jednak należy, że elementem którym w głównej mierze zagraża jakości wód gruntowych i podziemnych na terenie gminy jest nieprawidłowa gospodarka odchodami zwierzęcymi. Z zapisów *Programu ochrony środowiska dla powiatu ostrołęckiego* wynika, że na terenie gminy Czerwin istnieje potrzeba budowy ok. 700 urządzeń do przechowywania obornika, gnojówki i gnojowicy.

4.4. Zanieczyszczenie powierzchni ziemi

Na dzień sporządzenia niniejszego *Programu* najistotniejszy czynniki powodujący degradację powierzchni ziemi, w tym gleb na terenie gminy Czerwin stanowiła rolnicza działalność człowieka. Wpływ na jakość występujących tu gleb mają także zanieczyszczenia pochodzące ze źródeł komunikacyjnych. Negatywny wpływ na jakość gleb w gminie ma także nielegalne składowanie odpadów w miejscach do tego celu nieprzeznaczonych, bezpośrednio na powierzchni ziemi.

Niestety ze względu na brak jakichkolwiek badań w tym zakresie dla analizowanego obszaru nie jest możliwe przeprowadzenie analizy stanu jakości gleb w gminie Czerwin.

Badaniem właściwości agrochemiczne gleb na terenie województwa mazowieckiego zajmuje się Stacja Chemiczno – Rolnicza w Warszawie – Wesolej. Badanie te prowadzone są jednak wyłącznie na poziomie powiatu. Na terenie powiatu ostrołęckiego punkt pomiarowo – kontrolny zlokalizowany jest na terenie gminy Rzekuń w m. Laskowiec (punkt nr 83).

Na podstawie badań prowadzonych przez Stację właściwości agrochemiczne gleb na terenie powiatu ostrołęckiego scharakteryzować można w sposób następujący¹⁹:

- 1) *odczyn* – 61 – 80 % gleb bardzo kwaśnych i kwaśnych,
- 2) *zasobność w fosfor* – 21 – 40 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu,
- 3) *zasobność w potas* – 61 – 80 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości potasu,
- 4) *zasobność w magnez* – 41 – 60 % gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości magnezu.

Elementem mający istotny wpływ na degradację powierzchni ziemi jest gospodarka odpadami. Na terenie gminy Czerwin nie posiada lokalizacji zorganizowane składowisko odpadów komunalnych, ani inny obiekt związany z zagospodarowaniem odpadów stałych. Odpady komunalne powstające na terenie gminy przekazywane są na urządzone składowisko odpadów komunalnych w m. Ostrołęka.

Na terenie gminy nie ma dużych zakładów przemysłowych mogących mieć wpływ na ilość i morfologię wytwarzanych odpadów. W głównej mierze powstają odpady komunalne pochodzące od prywatnych wytwórców oraz odpady organiczne pochodzące z rolnictwa. Potencjalnymi wytwórcami odpadów są:

- 1) obiekty użyteczności publicznej,
- 2) obiekty handlowo – usługowe o lokalnym zasięgu,
- 3) obiekty rolnicze.

Szczegółowa charakterystyka gospodarki odpadami na terenie gminy Czerwin stanowi treść *Planu gospodarki odpadami dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014*.

4.5. Ochrona przyrody

Gmina Czerwin znajduje się poza systemem przyrodniczym obszarów chronionych. Na terenie gminy nie posiadają lokalizacji żadne obszarowe formy ochrony przyrody. Na terenie gminy nie posiadają także lokalizacji obszary NATURA 2000.

Jedyną występującą formą ochrony przyrody na terenie gminy są pomniki przyrody, w postaci grup drzew o następującej charakterystyce:

- 1) w m. Grodzisk Duży – lipa drobnolistna o wys. 20 m i obwodzie 3 m
– jesion wyniosły o wys. 20 m i obwodzie 2,68 m
– wiąz górski o wys. 25 m i obwodzie 2,82 m
- 2) w m. Czerwin – lipa drobnolistna o wys. 27 m i obwodzie 4,55 m

¹⁹ Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2004 roku. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2005 r.

- jesion wyniosły o wys. 23 m i obwodzie 3,1 m
- wiąz górski o wys. 30 m i obwodzie 3,02 m

Brak prawnych form ochrony przyrody nie oznacza, że na terenie gminy nie występują obszary cenne przyrodniczo. O powyższych wartościach decydują głównie dolina rzeki Orz z licznymi zabagnieniami i podmokłościami oraz tereny leśne.

4.6. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Pod pojęciem *nadzwyczajnych zagrożeń środowiska* rozumieć należy takie oddziaływania, które mogą w istotny sposób zmienić cechy zasobów naturalnych oraz wytworzonych przez człowieka.

Na terenie gminy Czerwin obiektami, które powodują ryzyko wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska są: stacja paliw we wsi Czerwin oraz gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Ostrołęka – Ostrów Mazowiecka.

Na terenie gminy Czerwin nie występuje zagrożenie powodziowe o charakterze katastrofalnym, zajmujące tereny występowania zabudowy mieszkaniowej.

5. Wnioski z diagnozy stanu aktualnego

Na podstawie przedstawionych powyżej informacji sporządzono listę podstawowych problemów ekologicznych, jakie występują na terenie gminy Czerwin. Ich charakterystykę prezentuje tabela nr 9.

Tabela nr 9. Przyczyny i sposoby rozwiązywania problemów środowiskowych na terenie gminy Czerwin

Problem ekologiczny	Główne przyczyny występowania problemu	Ogólne metody w zakresie przeciwdziałania problemowi
Ochrona wód powierzchniowych	- zanieczyszczenia pochodzące spoza gminy - brak skanalizowania gminy	- współpraca na rzecz zmniejszenia zanieczyszczeń spoza terenu gminy - budowa sieci kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków
Ochrona wód podziemnych	- nieszczelne bezodpływowe zbiorniki ścieków (szamba)	- skanalizowanie gminy - kontrola szczelności bezodpływowych zbiorników ścieków

	<ul style="list-style-type: none"> - dzikie wysypiska - niewłaściwa gospodarka odpadami zwierzęcymi 	<ul style="list-style-type: none"> - likwidacja dzikich wysypisk odpadów - budowa urządzeń do gromadzenia obornika, gnojówki i gnojowicy
Ochrona powietrza atmosferycznego	<ul style="list-style-type: none"> - napływy zanieczyszczeń spoza terenu gminy - przestarzały systemów ogrzewania - komunikacja 	<ul style="list-style-type: none"> - modernizacja systemów ogrzewania - przechodzenie na paliwa ekologiczne - tworzenie ekranów (np. w formie nasadzeń drzew) wzdłuż najbardziej uczęszczanych tras komunikacyjnych
Hałas	<ul style="list-style-type: none"> - komunikacja 	<ul style="list-style-type: none"> - tworzenie ekranów (np. w formie nasadzeń drzew) wzdłuż najbardziej uczęszczanych tras komunikacyjnych
Gospodarka odpadami	<ul style="list-style-type: none"> - brak selektywnej zbiórki odpadów komunalnych - niski poziom odzysku surowców wtórnych 	<ul style="list-style-type: none"> - wprowadzenie kompleksowej gospodarki odpadami na terenie całej gminy, uwzględniającej selektywną zbiórkę oraz odzysk surowców wtórnych - edukacja ekologiczna społeczności

Źródło: opracowanie własne

III. CELE POLITYKI EKOLOGICZNEJ PAŃSTWA, WOJEWÓDZTWA ORAZ POWIATU I GMINY

1. Cele polityki ekologicznej państwa

Polityka ekologiczna to świadoma i celowa działalność władz różnych szczebli w odniesieniu do środowiska przyrodniczego. Polityka określa cele, metody i środki zarządzania środowiskiem.

Realizacją ustaleń ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, która w art. 13 – 16 wprowadza obowiązek przygotowania i aktualizowania co 4 lata polityki

ekologicznej państwa jest *Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*.

Pierwszy dokument *Polityka ekologiczna państwa* powstał w 1990 r. W 2000 r. została sporządzona *II Polityka ekologiczna państwa*, która ustala cele ekologiczne do 2010 i 2025 r. Opracowany w 2002 r. *Program Wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa, na lata 2002 – 2010* jest dokumentem o charakterze operacyjnym, tj. wskazującym wykonawców i terminy realizacji konkretnych zadań lub pakietów zadań, przewidzianych do realizacji, zgodnie z polityką ekologiczną państwa w latach 2002 – 2010, a także szacującym niezbędne nakłady i źródła ich finansowania.

Politykę ekologiczną, obejmującą lata 2003 – 2006 oraz 2007 – 2010, należy traktować jako aktualizację i uszczegółowienie długookresowej *II Polityki ekologicznej państwa*, przede wszystkim w nawiązaniu do priorytetowych kierunków działania określonych w przyjętym VI Programie działań Unii Europejskiej w dziedzinie środowiska.

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej naszego państwa jest, zapisana także w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej²⁰, *zasada zrównoważonego rozwoju*, przyjęta na Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro w 1992 r. Uzupełnia ją szereg zasad pomocniczych i konkretyzujących, które wymieniono poniżej.

Zasada przezorności – czyli przewidywania i podejmowania działań wtedy, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo, że problem wymaga rozwiązania, a nie wtedy, gdy istnieje już pełne naukowe potwierdzenie. Związana z nią jest zasada wysokiego poziomu ochrony środowiska, która zakłada, że stosowanie zasady prewencji i przezorności powinno być ukierunkowane na wysoki i bezpieczny dla zdrowia ludzkiego poziom ochrony środowiska

Zasada wysokiego poziomu ochrony środowiska – zakłada, że stosowanie zasady prewencji i przezorności powinno być ukierunkowane na wysoki i bezpieczny dla zdrowia ludzkiego poziom ochrony środowiska

Zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi – oznaczająca uwzględnienie politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi

Zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego – traktowana w kategoriach sprawiedliwości międzypokoleniowej, międzyregionalnej i międzygrupowej oraz równoważenia szans pomiędzy człowiekiem a przyrodą

Zasada regionalizacji – istotna przy konstruowaniu i stosowaniu narzędzi polityki ekologicznej, gdyż oznacza rozszerzenie uprawnień dla samorządu terytorialnego i

---

²⁰ ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78, poz. 483)

województw do ustalania regionalnych opłat, normatywów, ulg i wymogów ekologicznych wobec jednostek gospodarczych. Odnosi się to w szczególności do trzech rodzajów obszarów:

- obszarów silnie przekształconych i zdegradowanych lub zagrożonych degradacją
- obszarów o wysokich walorach przyrodniczych (z przewagą funkcji ochronnych, naukowych i rekreacyjnych oraz znaczącą rolą leśnictwa i ekologicznego rolnictwa)
- obszarów pośrednich (z przewagą intensywnego rolnictwa i umiarkowanie rozwijanego przemysłu, przede wszystkim przetwórczego)

Zasada uspołecznienia polityki ekologicznej – realizowana poprzez stworzenie instytucjonalnych, prawnych i materialnych warunków do udziału obywateli, grup społecznych i organizacji pozarządowych w procesie kształtowania modelu zrównoważonego rozwoju przy jednoczesnym rozwoju edukacji ekologicznej, rozbudzaniu świadomości i wrażliwości ekologicznej oraz kształtowaniu nowej etyki zachowań wobec środowiska. Proces ten będzie przebiegał z wykorzystaniem mechanizmów i zaleceń wynikających z Konwencji w sprawie dostępu do informacji, udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji i dostępu do procedur sądowych w sprawach dotyczących środowiska (tzw. Konwencja z Aarhus) ²¹

Zasad „zanieczyszczający płaci” – odnosząca się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Odpowiedzialność tę ponosić powinny wszystkie jednostki użytkujące środowisko, a więc także konsumenci, zwłaszcza, gdy mają możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych

Zasada prewencji – zakładająca, że przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska powinno być podejmowane na etapie planowania i realizacji przedsięwzięć w oparciu o posiadaną wiedzę, wdrożone procedury ocen oddziaływania na środowisko oraz monitorowanie prowadzonych przedsięwzięć. Oznacza to w szczególności:

- zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń poprzez stosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT)
- recykling, czyli zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk, energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów oraz gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich składowania
- zintegrowane podejście do ograniczania i likwidacji zanieczyszczeń i zagrożeń zgodnie z zaleceniami Dyrektywy Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i ograniczania zanieczyszczeń (tzw. IPPC)
- wprowadzanie prośrodowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami, zgodnie z ogólnymi światowymi i europejskimi wymogami w tym zakresie,

---

²¹ Dz. U. z 2001 r. Nr 78, poz. 706

wyrażonymi m.in. w standardach ISO 14000 i EMAS, programach czystszej produkcji, itp.

Zasada subsydiarności – wynika m.in. z Traktatu o Unii Europejskiej i oznacza, że Unia podejmuje działania nie należące do jej kompetencji, gdy cele proponowanych działań nie mogą być osiągnięte poprzez państwo członkowskie. Będzie to oznaczało przekazywanie części kompetencji i uprawnień decyzyjnych dotyczących ochrony środowiska na właściwy szczebel regionalny lub lokalny tak, aby był on rozwiązywany na najniższym szczeblu, na którym może zostać skutecznie i efektywnie rozwiązany

Zasada klauzul zabezpieczających – umożliwia państwom członkowskim stosowanie w uzasadnionych przypadkach ostrzejszych środków w porównaniu z wymaganiami wspólnotowego prawa ekologicznego. Zasada ta umożliwi realizację wyżej wymienionej zasady regionalizacji oraz stosowanie adekwatnych instrumentów prawnych i ekonomicznych na obszarach silnie przekształconych i zdegradowanych

Zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej – odnosi się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych ochrony środowiska a następnie do oceny osiągniętych wyników. Oznacza potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu

Podstawowym celem *Polityki ekologicznej państwa* jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, infrastruktury społecznej i zasobów przyrodniczych), przy założeniu, że strategia zrównoważonego rozwoju Polski pozwoli na wdrażanie takiego modelu tego rozwoju, który zapewni na tyle skuteczną regulację i reglamentację korzystania ze środowiska, aby rodzaj i skala tego korzystania realizowane przez wszystkich użytkowników nie stwarzały zagrożenia dla jakości i trwałości przyrodniczych zasobów. Najważniejsze cele polityki ekologicznej państwa określono w dwóch zakresach, tzn. w *zakresie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych* oraz w *zakresie jakości środowiska*.

Polityka ekologiczna państwa w sferze racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych dotyczy:

- 1) *racjonalizacji użytkowania wody* i obejmuje cele główne:
  - zaniechanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe,
  - zastosowanie najlepszych dostępnych technik produkcji przemysłowej i praktyk rolniczych w celu zmniejszenia zapotrzebowania na wodę i ograniczenia ładunków odprowadzanych do odbiorników zanieczyszczeń,

- racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych (ograniczenie marnotrawstwa, strat w systemach wody),
- 2) *zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji* i obejmuje cele główne:
- poprawa efektywności ekonomicznej procesów wytwórczych,
  - zasada likwidacji zanieczyszczeń, uciążliwości i zagrożeń u źródła,
- 3) *zmniejszenia energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych* i obejmuje następujące cele główne:
- wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
  - zmniejszenie energochłonności zarówno w procesach wytwórczych, jak i świadczenia usług oraz konsumpcji,
  - wzrost udziału w produkcji energii elektrycznej i cieplnej, energetycznych nośników odnawialnych (energia wody i wiatru, energia geotermalna, energia słoneczna, energia z biomasy) oraz pochodzących z odpadów,
- 4) *ochrony gleb* i obejmuje cele główne:
- przeciwdziałanie przejmowaniu gleb nadających się do wykorzystania rolniczego lub leśnego na inne cele, zwłaszcza inwestycyjne,
  - eliminacja produkcji rolniczej lub odpowiednia zmiana struktury upraw na glebach zanieczyszczonych substancjami niebezpiecznymi dla zdrowia tam, gdzie stopień zanieczyszczenia przekracza dopuszczalne wskaźniki,
  - przywracanie wartości użytkowej glebom, które uległy degradacji (oczyszczanie, rekultywacja, odbudowa właściwych stosunków wodnych),
  - dostosowanie do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania rolniczego lub leśnego,
- 5) *wzbogacanie i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych* i obejmuje cele główne:
- stałe powiększanie zasobów leśnych,
  - kształtowanie lasu wielofunkcyjnego (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej),
  - zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych,
  - racjonalne, zgodne z zasadami przyrody użytkowanie zasobów leśnych,
  - utrzymanie i wzmacnianie społeczno – ekonomicznej funkcji lasów,
  - wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień jako czynnika ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz racjonalnego użytkowania przestrzeni przyrodniczej,

- 6) *ochrona zasobów kopalin* i obejmuje cele główne:
- ograniczenie wydobycia, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca,
  - zmniejszenie zużycia surowca w przeliczeniu na jednostkę produktu,
  - objęcie ochroną wód leczniczych i termalnych, w odniesieniu do których zostanie utrzymany system koncesjonowania.

Polityka ekologiczna państwa w zakresie jakości środowiska dotyczy:

- 1) *gospodarki odpadami* i obejmuje cele główne:
- zapobieganie powstawania odpadów „u źródła”,
  - odzyskiwanie surowców i ponowne wykorzystanie odpadów – bezpieczne dla środowiska końcowe unieszkodliwianie odpadów nie wykorzystanych,
- 2) *stosunków wodnych i jakości wód* i obejmuje cele główne:
- zapobieganie zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych ze szczególnym naciskiem na zapobieganie u źródła,
  - przywracanie wodom podziemnym i powierzchniowym właściwego stanu ekologicznego, a przez to zapewnienie odpowiednich źródeł poboru wody do picia,
- 3) *jakości powietrza* i obejmuje cele główne:
- konsekwentne przechodzenie na likwidację zanieczyszczeń u źródła,
  - coraz szersze normowanie emisji w przemyśle, energetyce i transporcie,
  - wprowadzanie norm ograniczających emisję do powietrza zanieczyszczeń w procesie produkcyjnym (w pełnym cyklu życia produktów i wyrobów),
- 4) *hałasu i promieniowania* i obejmuje cele główne:
- zmniejszenie skali narażania mieszkańców na ponadnormatywny poziom hałasu,
  - kontrola i ograniczenie emisji do środowiska promieniowania niejonizującego (urządzenia elektroenergetyczne i radiokomunikacyjne),
  - kształtowanie zieleni zorganizowanej pełniących ponadto funkcje ochronne,
- 5) *bezpieczeństwa chemicznego i biologicznego* i obejmuje cele główne:
- włączenie się Polski do realizacji międzynarodowych programów związanych z bezpieczeństwem chemicznym i biologicznym,
  - harmonizowanie polskich przepisów prawnych z przepisami UE oraz wdrażanie wymogów i zaleceń,

- 6) *nadzwyczajnych zagrożeń* i obejmuje cele główne:
- eliminowanie lub zmniejszanie skutków dla środowiska z tytułu nadzwyczajnych zagrożeń,
  - doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych,
- 7) *różnorodności biologicznej i krajobrazowej* i obejmuje cele główne:
- rozpoznanie i utrzymanie warunków minimum dla ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
  - utrzymanie na odpowiednim poziomie różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
  - zwiększenie powierzchni obszarów chronionych (do 1/3 terytorium kraju),
  - rekultywacja i renaturalizacja obszarów zdegradowanych,
  - powstrzymanie procesu degradacji zabytków kultury,
  - zwiększenie skuteczności ochrony obszarów objętych ochroną prawną.

1.1. Limity racjonalnego wykorzystywania zasobów środowiska

W *II Polityce ekologicznej państwa* ustalone zostały ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska.

Limity te mają być osiągnięte do 2010 r. Są to:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50 % w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle),
- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50 % w stosunku do 1990 r., w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państwa OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- ograniczenie zużycia energii o 50 % w stosunku do 1990 r. i 25 % w stosunku do 2000 r. również w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PBK),
- 2-krotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r.,
- odzyskanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50 % papieru i szkła z odpadów komunalnych,
- pełna (100 %) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i przemysłu,
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50 %, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i wsi) o 30 % i ze spływu powierzchniowego – również o 30 %,

- ograniczenie emisji pyłów o 75 %, dwutlenku siarki o 56 %, tlenków azotu o 31 %, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4 % i amoniaku o 8 % w stosunku do stanu w 1990 r.,
- do końca 2005 r. wycofać z użytkowania etylinę i przejść wyłącznie na stosowanie benzyny bezołowiowej.

Powyższe limity krajowe przyjęto jako punkt odniesienia w zakresie realizacji celów polityki ekologicznej województwa mazowieckiego.

2. Cele polityki ekologicznej województwa mazowieckiego

Cele polityki ekologicznej województwa mazowieckiego formułuje *Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego* przyjęty przez Zarząd Województwa Mazowieckiego dnia 29 lipca 2003 r. Powyższe cele, podzielone na cele główne i cele szczegółowe, zapisano w sposób następujący:

1. Cel główny: *zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska*
  - 1.1. Cele szczegółowe:
    - poprawa jakości wód,
    - uporządkowanie gospodarki odpadami,
    - zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego,
    - ograniczenie uciążliwości hałasu.
2. Cel główny: *racjonalizacja gospodarki wodnej*
  - 2.1. Cele szczegółowe:
    - zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych,
    - ograniczenie poboru wód podziemnych dla celów gospodarczych i usług,
    - ograniczenie wodochłonności,
    - poprawa standardów zaopatrzenia w wodę.
3. Cel główny: *zwiększenie lesistości i ochrona lasów*
  - 3.1. Cele szczegółowe:
    - osiągnięcie wskaźnika lesistości Mazowsza do 25 %,
    - racjonalizacja gospodarki leśnej,
    - rozwój funkcji ochronnych i buforowych lasu.
4. Cel główny: *poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego*
  - 4.1. Cele szczegółowe:
    - zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem i transportem substancji niebezpiecznych,

- ochrona przeciwpowodziowa i przeciwpożarowa.
5. Cel główny: *podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej*
- 5.1. Cele szczegółowe:
- kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorozwoju,
  - wiedza ekologiczna jako ważny czynnik w procesie zarządzania,
  - tworzenie ekologicznych podstaw kształtowania tożsamości regionalnej i lokalnej.
6. Cel główny: *rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej*
- 6.1. Cele szczegółowe:
- wzrost ilości podmiotów gospodarczych mających certyfikaty jakości,
  - rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej,
  - wzrost wykorzystania energii odnawialnej,
  - zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozie osób i towarów,
  - zmniejszenie materiałochłonności i energochłonności.
7. Cel główny: *utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych*
- 7.1. Cele szczegółowe:
- zwiększenie obszarów objętych ochroną prawną do 35 % powierzchni województwa, ze szczególnym uwzględnieniem dolin rzecznych, kompleksów leśnych oraz obszaru „Zielonych Płuc Polski”,
  - określenie do roku 2006 zasad gospodarowania na wszystkich obszarach chronionych oraz sporządzenie planów ochrony dla tych obszarów,
  - utrzymanie i wzmocnienie ciągłości powiązań przyrodniczych w ramach korytarzy ekologicznych krajowych, regionalnych i lokalnych,
  - partnerstwo samorządowe i partycypacja społeczna w działaniach na rzecz tworzenia obszarów chronionych,
  - włączenie obszarów cennych przyrodniczo do sieci NATURA 2000.

3. Cele polityki ekologicznej powiatu ostrołęckiego

Strategiczny cel polityki ekologicznej powiatu ostrołęckiego został sformułowany następująco: **poprawa stanu środowiska przyrodniczego i ochrona jego zasobów.**

Cele szczegółowe to:

- 1) Ograniczenie emisji do środowiska
- 2) Ochrona środowiska przyrodniczego i krajobrazu
- 3) Racjonalne gospodarowanie środowiskiem

- 4) Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz zwiększenie jego aktywności na rzecz chronienia środowiska

Realizacja powyższych celów będzie odbywała się poprzez niżej wymienione działania:

1) Ograniczenie emisji do środowiska

Cel operacyjny: *Zmniejszenie zużycia wody oraz osiągnięcie lepszej jakości wód*

Działania:

- wdrożenie programu działań na rzecz ograniczenia spływu zanieczyszczeń azotowych (budowa urządzeń do składowania obornika, magazynowania gnojowicy, rolnicze wykorzystanie ścieków i osadów) ze źródeł rolniczych
- wspieranie systemu indywidualnego oczyszczania ścieków w terenach o rozproszonej zabudowie i w aglomeracjach o RLM mniejszej niż 2000
- modernizacja, rozbudowa i budowa systemów kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków w aglomeracjach o RLM powyżej 2000
- stosowanie „najlepszych dostępnych technik” (BAT) w instalacjach produkcyjnych i komunalnych, skąd pochodzą ścieki
- realizacja budowy systemów oczyszczania ścieków równoległe z wodociągowaniem
- współpraca w zakresie wprowadzania stref ochronnych od ujęć wody
- określanie zasad gospodarowania w strefach
- analiza wydawanych pozwoleń wodnoprawnych pod kątem zużycia wody na jednostkę produktu
- przegląd wydawanych pozwoleń wodnoprawnych na korzystanie z wód
- inwentaryzacja ujęć wody na terenie powiatu ostrołęckiego
- racjonalne wykorzystanie istniejących urządzeń i systemów melioracyjnych dla zwiększenia retencjonowania wody

Cel operacyjny: *Osiągnięcie lepszej jakości powietrza*

Działania:

- inwentaryzacja źródeł emisji substancji do powietrza
- zamiana tradycyjnych kotłowni opalanych węglem na czystsze źródła energii
- gazyfikacja gospodarstw domowych
- wprowadzanie nowoczesnych technik i technologii energooszczędnych
- wspieranie działań w zakresie wykorzystania energii odnawialnej

Cel operacyjny: Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do obowiązujących norm

Działania:

- inwentaryzacja źródeł uciążliwości akustycznej
- ocena stanu akustycznego środowiska dla terenów zagrożonych hałasem, opracowanie map akustycznych dla obszarów położonych wzdłuż dróg
- inwentaryzacja źródeł emisji pól elektromagnetycznych i obszarów objętych oddziaływaniem tych pól
- wprowadzanie zagadnień akustycznych w planach zagospodarowania przestrzennego – z uwzględnieniem obszarów ograniczonego użytkowania analiza oddziaływania na środowisko występujących źródeł pól elektromagnetycznych i ich wpływu na zdrowie ludzi

Cel operacyjny: Minimalizacja składowania oraz wytwarzania odpadów, osiągnięcie maksymalnych poziomów odzysku odpadów

Działania:

- wdrożenie systemu zbierania zwłok zwierzęcych
- osiągnięcie zakładanych limitów odzysku i recyklingu odpadów: tworzyw – 22 %, drewno – 15 %, szkła – 35 %, papieru – 45 %, wielomateriałowe – 25 %, odpadów wielkogabarytowych – 26 %, odpadów budowlanych – 20 %, odpadów niebezpiecznych – 22 % (2006 r.)
- sukcesywne ograniczanie masy odpadów opakowaniowych deponowanych na składowiskach opracowanie i wdrożenie systemów zbierania odpadów wielkogabarytowych, budowlanych i urządzeń elektronicznych
- objęcie zorganizowaną zbiórką odpadów wszystkich mieszkańców powiatu
- wdrożenie systemu segregacji odpadów, z uwzględnieniem odpadów opakowaniowych
- wdrożenie obowiązków w zakresie gospodarowania odpadami
- opracowanie i wdrożenie systemu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi występującymi w strumieniu odpadów komunalnych
- wdrażanie nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów
- zamknięcie i rekultywacja składowisk odpadów nie spełniających wymogów ochrony środowiska
- deponowanie na składowiskach nie więcej niż 60 % masy wytwarzanych odpadów komunalnych i nie więcej niż 75 % odpadów ulegających biodegradacji (2010 r.).

Cel operacyjny: Zapobieganie skutkom awarii przemysłowych

- inwentaryzacja instalacji stanowiących potencjalne zagrożenia środowiska i życia ludzi przygotowanie procedur postępowania w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych
- informowanie społeczeństwa o wystąpieniu poważnych awarii
- ochrona przed powodzią miejscowości nadnarwiańskich (praca ciągła)
- realizacja przedsięwzięć zabezpieczenia przeciwpowodziowego

2) Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu

Cel operacyjny: Ochrona przyrody i krajobrazu

Działania:

- objęcie ochroną terenów w ramach programu Natura 2000
- wspieranie przez samorząd powiatu inicjatyw dotyczących tworzenia obszarów i obiektów chronionych
- opracowania ekofizjograficzne gmin jako podstawa do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- wdrażanie programów rolno - środowiskowych

Cel operacyjny: Zwiększanie lesistości w powiecie do 34 %

- restrukturyzacja terenów wiejskich poprzez zalesienia i zadrzewienia
- ochrona istniejących lasów, poprawa ich produktywności
- utrzymanie wielofunkcyjności lasów, poprawa ich funkcji wodochłonnej, klimatotwórczej, glebochronnej
- ochrona istniejących zadrzewień
- uwzględnienie pozytywnej roli lasów i zadrzewień w planach zagospodarowania przestrzennego
- zapewnienie dokumentacji urzędniowej dla lasów niepaństwowych

Cel operacyjny: Ochrona gleb

Działania:

- inwentaryzacja terenów zdegradowanych
- objęcie monitoringiem gleb rejestracji zmian fizycznych, chemicznych, biologicznych, wynikających z rodzaju i intensywności eksploatacji gleb oraz oddziaływania negatywnych czynników
- wprowadzenie na terenach chronionych produkcji rolnej zgodnie z ustawą o rolnictwie ekologicznym

Cel operacyjny: Ochrona zasobów kopalin i wód podziemnych

Działania:

- ograniczanie wykorzystywania wód podziemnych do celów innych niż zaopatrzenie ludności w wodę
- zwiększenie wykorzystania rozpoznanych i eksploatowanych złóż
- zagospodarowanie wyrobisk dla potrzeb małej retencji
- ograniczanie naruszeń środowiska towarzyszących eksploatacji kopalin
- ochrona wód podziemnych przed ich ilościową i jakościową degradacją
- uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony GZP SANDR KURPIE

3) Racjonalne gospodarowanie środowiskiem

Cel operacyjny: Ograniczenie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki, zatrzymanie wody w środowisku

Działania:

- egzekwowanie obowiązku rejestracji zużycia wody do celów przemysłowych i rolniczych w przeliczeniu na jednostkę produkcji
- intensyfikacja zamkniętych obiegów wody i wtórnego wykorzystania ścieków
- odbudowa zniszczonych obiektów małej retencji i budowa nowych
- promocja i stosowanie energooszczędnych technik i technologii
- zapewnienie prawidłowego funkcjonowania melioracji wodnych
- wprowadzanie technologii małodopadowych
- wprowadzenie zasady recyklingu wraków samochodowych
- ograniczenie zużycia wody podziemnej
- działania na rzecz unikania odpadów

Cel operacyjny: Wykorzystanie energii odnawialnej do 7,5 % ogółu energii zużywanej

- inwentaryzacja miejsc możliwych do lokalizacji elektrowni wodnych, wiatrowych i innych obiektów, źródeł odnawialnej energii
- działania w kierunku produkcji energii ze źródeł odnawialnych

Cel operacyjny: Usprawnienie zarządzania środowiskiem

- wzmocnienie służb ochrony środowiska w gminach i powiecie,
- przygotowanie administracji ochrony środowiska do prowadzenia procedury IPCC
- rozszerzanie systemu udostępniania informacji o środowisku w/g ustawy Prawo Ochrony Środowiska,
- przygotowanie służb ochrony środowiska do pełnego wdrażania prawa ekologicznego i korzystania ze środków finansowych polskich i UE, doskonalenie, zweryfikowanie lub opracowanie nowych planów zagospodarowania

- przestrzennego w celu uwzględnienia wymagań wynikających ze znowelizowanego prawa ekologicznego
- analiza wydanych pozwoleń ekologicznych i przestrzegania nałożonych obowiązków

4) Podniesienie stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz zwiększenie jego aktywności na rzecz chronienia środowiska

Cel operacyjny: *Większa aktywność społeczeństwa na rzecz środowiska*

Działania:

- wspieranie przedsięwzięć na rzecz rolnictwa ekologicznego, budowy zbiorników retencyjnych, odnawialnych źródeł energii, odzysku odpadów
- zalesienia i zadrzewienia realizowane przez mieszkańców powiatu we własnym zakresie i z własnych środków
- organizowanie konkursów, wystaw, imprez aktywizujących społeczeństwo do troski o środowisko
- promowanie podmiotów gospodarczych posiadających certyfikaty ekologiczne, wspieranie działań zmierzających do osiągnięcia certyfikatów
- promowanie wszelkich przykładów osiągania efektów ekologicznych
- aktywizacja społeczeństwa do działań na rzecz ochrony przyrody
- propagowanie najlepszych dostępnych technik BAT

Cel operacyjny: *Wyższa świadomość ekologiczna społeczeństwa*

Działania:

- podejmowanie działań w kierunku utworzenia gminnych centrów edukacji ekologicznej
- zapewnienie społeczeństwu powszechnego dostępu do informacji o środowisku
- szkolenia urzędników, radnych, nauczycieli, sołtysów wprowadzanie programów edukacyjnych dla uczniów
- programy edukacyjne dla rolników, przedsiębiorców
- prezentacja treści ekologicznych w środkach masowego przekazu
- wydawnictwa o treści ekologicznej
- organizacja warsztatów, seminariów, konferencji z zakresu ekologii
- udział społeczeństwa w postępowaniu w sprawach ochrony środowiska

4. Cele polityki ekologicznej gminy Czerwin

4.1. Kryteria wyboru priorytetów ekologicznych

Wśród najważniejszych kryteriów, branych pod uwagę przy definiowaniu celów polityki ekologicznej gminy Czerwin należy wymienić:

- wymogi wynikające z najważniejszych ustaw z zakresu szeroko pojmowanej ochrony środowiska, czyli ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz ustawy – Prawo Wodne,
- cele i priorytety ujęte w *II Polityce Ekologicznej Państwa*,
- cele i priorytety ujęte w *Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego* oraz *Programie ochrony środowiska powiatu ostrołęckiego*,
- możliwość uzyskania wielokrotnej korzyści, np. edukacja ekologiczna prowadząca do zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców przynosi korzyści (w perspektywie długoterminowej) objawiające się poprawą stanu w zakresie kilku elementów środowiska,
- obecne zaawansowanie inwestycji,
- możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego.

Podstawę sprecyzowania celów polityki ekologicznej dla gminy Czerwin stanowi także analiza stanu środowiska przyrodniczego oraz zmian w nim zachodzących, uwzględniająca uwarunkowania społeczno – gospodarcze analizowanego obszaru, oraz programów ochrony środowiska wyższego szczebla.

Cele polityki ekologicznej przewidziane do realizacji na terenie gminy, zapisane w poniższym *Programie*, obejmują horyzont czasowy 2007 – 2014, z podziałem na:

- cele operacyjne, czyli długookresowe obejmujące horyzont czasowy 2007 – 2014,
- cele szczegółowe, czyli krótkoterminowe obejmujące horyzonty czasowy 2007 – 2010.

CELE OPERACYJNE, czyli DŁUGOTERMINOWE (na lata 2007 – 2014):

CEL nr 1 – *Rozbudowa infrastruktury służącej ochronie i kształtowaniu środowiska*

CEL nr 2 – *Ochrona środowiska naturalnego przed zanieczyszczeniem*

CEL nr 3 – *Powszechna edukacja ekologiczna*

CELE SZCZEGÓŁOWE (KRÓTKOTERMINOWE) DO CELU OPERACYJNEGO nr 1:

- 1) plan rozwoju urządzeń wodociągowych ²²,

²² art. 21 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. Nr 72, poz. 747)

- 2) budowa i modernizacja dróg gminnych,
- 3) rozwój małej retencji,

CELE SZCZEGÓŁOWE (KRÓTERMINOWE) DO CELU OPERACYJNEGO nr 2:

- 1) termomodernizacja budynków użyteczności publicznej,
- 2) modernizacja lokalnych systemów grzewczych,
- 3) stworzenie sprawnego systemu segregacji i selektywnej zbiórki odpadów,
- 4) rozbudowa i modernizacja systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- 5) intensyfikacja kontroli szamb,

CELE SZCZEGÓŁOWE (KRÓTERMINOWE) DO CELU OPERACYJNEGO nr 3:

- 1) program edukacji ekologicznej ²³,
- 2) edukacja kadry samorządowej „dla środowiska”,
- 3) edukacja lokalnej społeczności w zakresie prowadzenia racjonalnej gospodarki wodno – ściekowej,
- 4) edukacja lokalnej społeczności w zakresie przeciwdziałania niskiej emisji,
- 5) edukacja lokalnej społeczności w zakresie zasad dobrej praktyki rolniczej (KDPR).

4.2. Lista priorytetowych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska na lata 2007 – 2014

W celu zapewnienia ciągłości i spójności działań związanych z ochroną środowiska, samorządy sporządzają wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, które następnie są przyjmowane do realizacji w drodze uchwały sejmiku województwa albo rady powiatu lub gminy. Programy te, podobnie jak *Politykę ekologiczną państwa*, sporządza się co 4 lata, z tym, że przewidziane w niej działania obejmują w perspektywie kolejne 4 lata. Z uwagi na ustawowe terminy wykonania programów obowiązuje zasada, zgodnie z którą programy wyższego rzędu zawierają wskazówki i wytyczne dla programów niższego rzędu.

W myśl sformułowanych przez Ministerstwo Środowiska *Wytycznych sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym* przyjęte zadania podzielono na:

- **zadania własne gminy (W)** – pod zadaniami własnymi należy rozumieć te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy,

²³ *Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej* oraz program wykonawczy – *Narodowy Program Edukacji Ekologicznej*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001 r.

- **zadania koordynowane (K)** – pod zadaniami koordynowanymi należy rozumieć pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego.

Listę priorytetowych przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska przewidzianych do realizacji **na terenie gminy Czerwin na lata 2007 – 2014** prezentuje tabela nr 10. Zaznaczyć należy, że jest to lista otwarta i w trakcie realizacji *Program* może być modyfikowana.

Dodatkowo w tabeli nr 11 przedstawiono zadania gmin zapisane w *Powiatowym programie ochrony środowiska*, które nie zostały uwzględnione przez gminę Czerwin jako zadania priorytetowe na czas programowania niniejszego dokumentu.

Tabela nr 10. Priorytetowe przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska przewidziane do realizacji na terenie gminy Czerwin na lata 2007 – 2014

Nazwa przedsięwzięcia	Zadanie W/ K	Lata realizacji	Planowane efekty ekologiczne	Potencjalne źródła finansowania
Cel operacyjny nr 1 – Poprawa infrastruktury służącej ochronie i kształtowaniu środowiska				

Poprawa dróg lokalnych w miejscowościach: Żochy, Łokotowo, Czerwin, ul. dróg Borek – Gucin i Gucin – Tomasz	W	2007 – 2010	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa stanu sanitarnego powietrza atmosferycznego - Eliminacja nadmiernej emisji hałasu do środowiska - Podniesienie standardu życia mieszkańców 	Budżet gminy, WFOŚ i GW, fundusze strukturalne
Poprawa stacji uzdatniania wody w m. Piski	W	2007 – 2008	<ul style="list-style-type: none"> - Podniesienie standardu życia mieszkańców 	
Poprawa sieci wodociągowej	W	Zadanie ciągłe	<ul style="list-style-type: none"> - Podniesienie standardu życia mieszkańców - Zwiększenie potencjału inwestycyjnego obszaru gminy 	
Poprawa zbiornika wodnego w m. Grodzisk	K	2007 – 2008	<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie atrakcyjności obszaru gminy 	Budżet gminy, WFOŚ i GW

Cel operacyjny nr 2 – Ochrona środowiska naturalnego przed zanieczyszczeniem

Modernizacja obiektów w miejscowościach: Żochy – szkoły i Piski i Piski	W	2007 – 2010	<ul style="list-style-type: none"> - Oszczędność kosztów eksploatacyjnych obiektu - Poprawa stanu środowiska przyrodniczego - Poprawa warunków pracy 	Budżet gminy, WFOŚ i GW, fundusze strukturalne
Poprawa i rozbudowa sieci kanalizacji ścieków w m. Piski	W	2007 – 2010	<ul style="list-style-type: none"> - Podniesienie standardu życia mieszkańców - Zwiększenie potencjału inwestycyjnego obszaru gminy 	

Cel operacyjny nr 2 – Ochrona środowiska naturalnego przed zanieczyszczeniem

Poprawa sieci wodociągowej	W	Zadanie ciągłe	<ul style="list-style-type: none"> - Podniesienie standardu życia mieszkańców - Poprawa stanu środowiska przyrodniczego - Zwiększenie potencjału inwestycyjnego obszaru gminy 	Budżet gminy, WFOŚ i GW, fundusze strukturalne
Poprawienie systemu kanalizacji w miejscowościach: Żochy i Piski	W	2007	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa stanu sanitarnego środowiska przyrodniczego gminy - Uporządkowanie terenu gminy - Możliwość odzysku surowców wtórnych - Podniesienie standardu życia mieszkańców 	Budżet gminy, WFOŚ i GW
Poprawienie szczegółowej kanalizacji w miejscowościach: Żochy i Piski	W	2007	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa stanu sanitarnego środowiska przyrodniczego gminy - Uporządkowanie terenu gminy 	Budżet gminy
Poprawienie ograniczanie negatywnego wpływu na środowisko w miejscowościach: Żochy i Piski	K	Zadanie ciągłe	<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa stanu sanitarnego środowiska na terenie gminy, w szczególności wód powierzchniowych i podziemnych 	RZGW, ODR, AR i MR, budżet gminy, fundusze strukturalne, środki własne rolników indywidualnych

...ne wdrażanie ów ochrony wód chniowych w układzie ym	K	Zadanie ciągłe	- Poprawa stanu sanitarnego wód powierzchniowych	Środki RZGW, budżet gmin, Powiatowy FOŚ i GW, fundusze strukturalne
---	---	---------------------------	---	---

Cel operacyjny nr 2 – Ochrona środowiska naturalnego przed zanieczyszczeniem

urządzeń do enia obornika, y i gnojówki	K	Zadanie ciągłe	- Poprawa stanu sanitarnego wód powierzchniowych i podziemnych - Uporządkowanie terenu gminy	ODR, AR i MR, budżet gminy, Powiatowy i Wojewódzki FOŚ i GW, fundusze strukturalne, środki własne rolników indywidualnych
---	---	---------------------------	--	--

Cel operacyjny nr 3 – Powszechna edukacja ekologiczna

zne i zewnętrzne pracowników dowy oraz radnych ołtysów	W	Zadanie ciągłe	- Podnoszenie świadomości ekologicznej decydentów - Usprawnienie realizacji działań na rzecz ochrony środowiska - Poprawa stanu sanitarnego środowiska na terenie gminy	Budżet gminy, GFOS i GW, fundusze strukturalne
anie i wdrożenie u edukacyjnego dla młodzieży oraz n dotyczącego tyki ekologicznej w jej wpływu na ytuację gminy	K	2006 – 2007	- Podnoszenie świadomości ekologicznej lokalnej społeczności - Poprawa stanu sanitarnego środowiska na terenie gminy	Budżet gminy i powiatu, budżet placówek oświatowych, WFOŚ i GW
wanie zasad cych z Kodeksu Praktyk Rolniczych	K	Zadanie ciągłe		ODR, AR i MR, budżet gminy

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 11. Zadania gmin wynikające z zapisów Programu Ochrony Środowiska Powiatu Ostrołęckiego

Cel operacyjny: Zmniejszenie zużycia wody oraz osiągnięcie lepszej jakości wód

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Przygotowanie i wdrożenie systemu indywidualnego oczyszczania ścieków w terenach o rozproszonej zabudowie i w aglomeracjach o RLM mniejszej niż 2000	2004-2010	Lepsza jakość wód	b.d.

Cel operacyjny: Osiągnięcie lepszej jakości powietrza

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego gmin zapisów dotyczących zamiany tradycyjnych kotłowni opalanych węglem na kotłownie ekologiczne	2004 - 2010	Ograniczenie emisji pyłu, SO ₂ , NO ₂ , CO ₂	-
2.	Utrzymanie dobrego stanu powietrza na terenach wiejskich poprzez wymianę palenisk węglowych na gazowe i olejowe, gazyfikację gospodarstw domowych oraz wykorzystanie energii odnawialnej	2004 - 2010		-
3.	Opracowanie planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i gaz	2004 - 2010	Określenie sposobu rozwiązania ogrzewania i zasilania w ciepłą wodę użytkową	-
4.	Rozbudowa istniejących sieci gazowych rozdzielczych niskiego ciśnienia oraz stacji redukcyjnych II ^o	2004 - 2010	Ograniczenie emisji SO ₂ , NO ₂ , CO ₂	-

Cel operacyjny: Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego do obowiązujących norm

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego danych o: dopuszczalnym poziomie hałasu w środowisku na terenach chronionych akustycznie, źródłach promieniowania elektromagnetycznego, obszarach ograniczonego użytkowania	2004 - 2010	Zapobieganie lokalizacji inwestycji uciążliwych akustycznie na terenach chronionych pod kątem akustycznym i promieniowaniu elektromagnetycznym przekraczającym dopuszczalne normy	-

Cel operacyjny: Zapobieganie zagrożeniom ludności i mienia

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Sporządzenie wykazu podmiotów gospodarczych posiadających środki, materiały i instalacje stanowiące potencjalne zagrożenie środowiska i życia ludzi	2005	Rozpoznanie zagrożeń oraz ustalenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia awarii, stworzenie bazy danych podmiotów gospodarczych (materiałów i instalacji) na terenie gminy mogących stanowić zagrożenie, poprawa stanu bezpieczeństwa	-
2.	Informowanie społeczeństwa o wystąpieniu poważnych awarii przemysłowych	2004-2010	Szybkie i rzetelne informowanie mieszkańców gminy	-

Cel operacyjny: Ochrona przyrody i krajobrazu z uwzględnieniem wymogów UE

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Opracowanie dokumentacji ekofizjograficznej gmin jako podstawy sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	2004	Pełna diagnoza środowiska przyrodniczego w gminach, identyfikacja obszarów, siedlisk, gatunków roślin i zwierząt zasługujących na ochronę prawną	-
2.	Rozwiązanie problemu bezpańskich psów i kotów	2004-2006	Zmniejszenie szkód wśród zwierzyny łownej	-
3.	Określanie w studium uwarunkowań i kierunkach rozwoju przestrzennego gminy obszarów oraz zasad ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu	2004-2010	Zrównoważony rozwój gmin	-
4.	Uwzględnianie obszarów proponowanych do sieci NATURA 2000 w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	2004 - 2010	Ład przestrzenny i zrównoważony rozwój gmin, zapewnienie integralności planowanych działań z wymogami ochrony przyrody	-
5.	Ustanawianie na terenie gminy nowych form ochrony przyrody	2004-2010	Ochrona obszarów o wyjątkowej wartości przyrodniczej	-
6.	Przeprowadzenie inwentaryzacji przypadków posiadania, hodowania i utrzymywania chartów rasowych i ich mieszkańców	2004 - 2010	Informacja o hodowli psów rasy chart, ich mieszkańcach	Współpraca z ZO PZŁ,

Cel operacyjny: Zwiększanie lesistości w powiecie do 34 %

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Uwzględnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów przeznaczonych do zalesienia	2004-2010	Możliwość zalesień terenów w powiecie	-
2.	Bieżące informowanie Starosty Ostrołęckiego o zmianach dotyczących przeznaczania lasów na inne cele	2004-2010	Bieżąca informacja o stanie lasów w powiecie	-
3.	Ochrona istniejących lasów, zadrzewień i zakrzewień oraz wprowadzenie nowych zalesień, zadrzewień i zakrzewień.	2004-2010	Większa powierzchnia lasów, zadrzewień i zakrzewień. Ograniczenie efektu cieplarnianego. Zwiększenie retencji wodnej	-

Cel operacyjny: Ochrona gleb

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Informacja dla mieszkańców o wynikach monitoringu gleb	2005-2010	Informacja o stanie czystości gleb i możliwościach produkcji rolnej	-

Cel operacyjny: Ochrona zasobów kopalin i wód podziemnych

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony Głównego Zbiornika Wód Podziemnych SANDR KURPIE oraz terenów do planowanej eksploatacji kopalin	2004 - 2010	ochrona poziomu wodonośnego przed zanieczyszczeniami antropogenicznymi oraz wyznaczenie terenów, na których mogą występować potencjalne złoża kopalin	-

Cel operacyjny: Ograniczenie materiałochłonności, wodochłonności, energochłonności i odpadowości gospodarki, zatrzymanie w środowisku

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Analiza zużycia wody podziemnej przez mieszkańców, działalności gospodarcze, przecieki	2004-2005	Podstawa do zastosowania mechanizmów zmierzających do oszczędzania wody podziemnej	-
2.	Edukacja ekologiczna społeczeństwa na rzecz ograniczonych ilości wytwarzanych odpadów	2004-2006	Mniej wytwarzanych odpadów	-

Cel operacyjny: Wykorzystanie energii odnawialnej do 7,5 % ogółu energii

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego terenów możliwych do lokalizacji elektrowni wodnych i innych obiektów źródeł odnawialnej energii	2004-2010	Tereny o dogodnych warunkach do lokalizacji elektrowni wodnych i innych obiektów źródeł odnawialnej energii	-
2.	Promowanie wśród mieszkańców gmin działań zmierzających do produkcji energii ze źródeł odnawialnych	2004-2010	Zmniejszenie emisji SO ₂ , NO ₂ , CO ₂	-
3.	Pomoc w finansowaniu odnawialnych źródeł energii	2004-2010	Wprowadzanie technologii związanych z wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii	-

Cel operacyjny: Usprawnienie zarządzania środowiskiem

Lp.	Zadania	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Utworzenie i rozwój bazy informatycznej o środowisku i jego ochronie	2004 - 2006	Wiarygodna informacja o stanie środowiska	-
2.	Dostosowanie uchwał rad gmin w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminie, zaopatrzenia w wodę, odprowadzenie ścieków do wymogów UE	2004 - 2006	Lepszy stan środowiska	-
3.	Zmiana, opracowanie nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem przepisów prawa ekologicznego	2004 - 2010	Lepszy ład przestrzenny w gminie. Lepszy stan środowiska	-
4.	Współpraca gmin w rozwiązywaniu problemów ochrony wód w zlewniach, ponadgminne systemy gospodarowania odpadami, ochrony przyrodą	2004 - 2010	Łatwiej uzyskiwane efekty ekologiczne	-

Cel operacyjny: Większa aktywność społeczeństwa na rzecz środowiska

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zadań w zakresie zagospodarowania sozotechnicznego terenów atrakcyjnych turystycznie	2004 - 2010	Czyste środowisko	-

Cel operacyjny: Wyższa świadomość ekologiczna społeczeństwa

Lp.	Zadanie	Termin realizacji	Efekty	Szacunkowy koszt
1.	Tworzenie i rozwijanie gminnych centrów edukacji ekologicznej	2004-2010	Wyższa świadomość ekologicznej, lepsza dbałość o środowisko	-
2.	Pełne wdrożenie w gminach systemu informacji o środowisku i jego ochronie, a potem jego uzupełnianie	2004-2006	Łatwiejsze decyzje administracyjne, rozwój zrównoważony gmin	-

4.3. Koszty realizacji Programu

Prowadzenie działań oraz realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych służących ochronie środowiska na terenie gminy Czerwin obejmować będzie następujące koszty:

- 1) *administracyjne* – sprowadzają się do kosztów ponoszonych na monitorowanie realizacji programu. Z kosztów osobowych należałoby wymienić te, które mogą być związane ze zwiększeniem ilości zatrudnionych pracowników zajmujących się ochroną środowiska. Będą także obejmowały koszty związane z wydatkami na promocję, uczestnictwo w sympozjach, seminariach, targach czy zakup fachowej literatury,
- 2) *edukacyjne* – na które złożą się głównie nakłady na doprowadzenie do zwiększenia świadomości proekologicznej i to zarówno w realizowanych programach edukacyjnych w szkołach jak i akcjach edukacyjnych kierowanych do pozostałej części społeczności przy okazji realizacji inwestycji. Należy do nich też zaliczyć wydatki na nagrody w konkursach organizowanych w celach edukacyjnych,
- 3) *inwestycyjne* – będą najistotniejszą pozycją w realizacji projektu programu. Muszą obejmować wydatki na przygotowanie inwestycji niezbędnych do jego realizacji i uzyskania wymiernych efektów.

Tabela nr 12. Szacunkowe koszty wdrażania Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2010

Lp.	Przedsięwzięcie	Szacunkowe koszty w PLN w latach 2006 – 2010			Źródło środków
		poza inwestycyjne	inwestycyjne	razem	
Cel operacyjny nr 1 – Poprawa infrastruktury służącej ochronie i kształtowaniu środowiska					
1.	Modernizacja dróg lokalnych	30.000,00	200.000,00	230.000,00	budżet gminy, WFOŚ i GW, fundusze strukturalne
2.	Modernizacja stacji uzdatniania wody w m. Piski	10.000,00	50.000,00	60.000,00	
3.	Rozbudowa sieci wodociągowej	25.000,00	100.000,00	125.000,00	
4.	Rozbudowa zbiornika retencyjnego w m. Grodzisk	-	30.000,00	30.000,00	

Lp.	Przedsięwzięcie	Szacunkowe koszty w PLN w latach 2006 – 2010			Źródło środków
		poza inwestycyjne	inwestycyjne	razem	
Cel operacyjny nr 2 – Ochrona środowiska naturalnego przed zanieczyszczeniem					
1.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	-	30.000,00	30.000,00	budżet gminy, WFOŚ i GW, fundusze strukturalne
2.	Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w m. Czerwin	10.000,00	50.000,00	60.000,00	
3.	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	25.000,00	100.000,00	125.000,00	
4.	Wprowadzenie systemu selektywnej zbiórki odpadów u źródła	22.000,00	-	22.000,00	
5.	Sporządzenie szczegółowej ewidencji bezodpływowych zbiorników na ścieki socjalno – bytowe	2.000,00	-	2.000,00	
Cel operacyjny nr 3 – Powszechna edukacja ekologiczna		10.000,00	-	10.000,00	budżet gminy, WFOŚ i GW
Zarządzanie Programem		2.000,00	-	2.000,00	budżet gminy
Razem:		136.000,00	560.000,00	696.000,00	-

IV. UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU

Program ochrony środowiska gminy jest dokumentem o charakterze strategicznym. Stanowi instrument realizacji prawa miejscowego pozostając w ścisłym związku z planami zagospodarowania przestrzennego gmin, decyzjami o warunkach zabudowy i zagospodarowania oraz decyzjami związanymi z realizacją przedsięwzięć w zakresie gospodarki wodno – ściekowej, gospodarki odpadami, rozwojem terenów zielonych i innych.

Działania z zakresu ochrony środowiska podejmowane w gminie muszą być realizowane w oparciu o aktualny program ochrony środowiska. Aby jednak realizacja ta przebiegała spójnie z polityką regionalną konieczne jest przygotowanie struktur administracyjnych do ścisłej współpracy z organami dysponującymi znacznie szerszymi uprawnieniami wynikającymi z ich kompetencji. Nie mniej ważny jest wewnętrzny system usprawnień związanych z przepływem informacji i kompletnością decyzji administracyjnych wydawanych na szczeblu powiatowym i wojewódzkim.

Program ochrony środowiska pełni także szczególną rolę w zarządzaniu środowiskiem. Ze względu na to, że zarządzanie programem ochrony środowiska wymaga ustalenia roli i zakresu działania poszczególnych podmiotów zaangażowanych w jego realizację a także zorganizowanie struktury jego działania i systemu monitoringu, konieczna jest wspomniana już spójna koordynacja działań pomiędzy poszczególnymi szczeblami władz samorządowych i rządowych a także współpraca z pozostałymi partnerami. Zarządzanie środowiskiem obejmuje zestaw narzędzi i instrumentów realizacji programu, które są integralnie związane z kompetencjami oraz możliwościami realizacji zadań ochrony środowiska przez lokalny samorząd.

1. Zarządzanie środowiskiem

Pojęcie *zarządzania środowiskiem* jest w ogólnym ujęciu synonimem ogółu działań ukierunkowanych na ochronę środowiska. Podstawowym środkiem służącym do zarządzania środowiskiem w skali gminy jest *gminny program ochrony środowiska*. Zarządzanie takie opiera się przede wszystkim (choć nie tylko) na instrumentach prawnych zawartych w przepisach powszechnie obowiązujących.

Termin *zarządzanie środowiskiem* ma także drugie, węższe znaczenie. Nawiązuje ono do idei wzmacniania ochrony środowiska na drodze dobrowolnej samokontroli. Koncepcja taka wypracowana została zasadniczo z myślą o przedsiębiorstwach. Na płaszczyźnie europejskiej dwa najbardziej znane z takich systemów to EMAS oraz ISO. Drugi z nich został ustalony w drodze procedury normalizacyjnej i przeniesiony także do polskiej

normy PN – EN ISO 14001. Od pewnego czasu obserwuje się przenoszenie takich systemów również do administracji publicznej.

Szczebel gminny zajmuje dolne miejsce w pionowej strukturze programów ochrony środowiska. O ile program powiatowy będzie zawsze rodzajem pośredniego ogniwa i przekaźnika (bez względu na to, czy programy tworzone byłyby na zasadzie „od góry do dołu”, czy odwrotnie), o tyle dla gminy przesądzenie nakazanego kierunku przepływu informacji i postulatów musi mieć znaczenie decydujące. Wskazane w ustawie związanie programów potrzebą realizacji celów polityki ekologicznej państwa wskazuje na zamysł budowania programów „od góry do dołu”. W jakiejś mierze może to być pozostałość dawnych nawyków centralnego planowania i administrowania, choć jednocześnie wyraża potrzebę włączenia samorządów do realizacji tych zadań, za które odpowiedzialność na arenie międzynarodowej ponosi Rząd RP. Gmina musi jednak pozostać (także z uwagi na uwarunkowania prawne zagospodarowania przestrzennego) głównym punktem odniesienia w programowaniu ochrony środowiska, a nie tylko ostatecznym wykonawcą.

Jeśli chodzi o wyposażenie samorządu gminnego w uprawnienia władcze, to są one – na tle szczebła wojewódzkiego i powiatowego – dość znaczne. W niektórych zakresach są dominujące (przede wszystkim zagospodarowanie przestrzenne, ochrona przyrody i zieleni na terenie gminy, utrzymywanie czystości i porządku w gminie, powszechne korzystanie ze środowiska), w innych przeciętne (w zakresie szeroko rozumianego prawa emisyjnego chodzi przede wszystkim o uprawnienia związane z korzystaniem z instalacji w ramach zwykłego korzystania ze środowiska). Najmniej jest uprawnień decyzyjnych z głównych zakresów prawa emisyjnego, gdyż te zostały zastrzeżone dla wojewody i starosty.

Instrumenty zarządzania środowiskiem zdefiniować można jako sposób postępowania, który wynika bezpośrednio lub pośrednio z prawa i służy realizacji zadań administracji publicznej w zakresie ochrony środowiska. Spełniają one samodzielną rolę w praktyce administracyjnej i mają charakter materialnoprawny. Wyłączamy zatem z tego zakresu (a w konsekwencji również z dalszego omówienia) zasady prawne (tak ogólne, jak i szczegółowe, omówione już wcześniej) oraz instrumenty proceduralne (np. uzgodnienia, opiniowanie, działanie we współdziałaniu, oceny oddziaływania na środowisko, które są niesamodzielnym elementem postępowania administracyjnego).

Biorąc za punkt wyjścia prawne umocowanie konkretnych instrumentów wyróżnić można w sposób najogólniejszy instrumenty regulowane prawem (sformalizowane) i pozostałe (niesformalizowane). Zdecydowana większość należy do tych pierwszych. Różnorodność instrumentów służących ochronie środowiska zostaje silnej podkreślona, gdy za kryterium wydzielenia przyjmiemy sposób, w jaki wywołują oczekiwane zachowania (reakcje adresatów takich środków). Kryterium takie jest użyteczne przy doborze środków do realizacji programów ochrony środowiska. Na jego podstawie wyróżnić można:

- 1) instrumenty bezpośredniego oddziaływania, które dzielą się na dwie grupy, tj. bezpośrednio skuteczne zakazy, nakazy i ograniczenia oraz instrumenty kontroli administracyjnej (te z kolei dzielimy na instrumenty kontroli wstępnej i kontroli bieżącej),
- 2) instrumenty planowe,
- 3) instrumenty pośredniego oddziaływania (opłaty za korzystanie ze środowiska, subwencje, dotacje, etc., umowy publicznoprawne, a także działania nieformalne),
- 4) instrumenty typu represyjnego (opłaty podwyższone, kary pieniężne, środki egzekucyjne, instrumenty odpowiedzialności administracyjnej i karnej).

Instrumenty bezpośredniego oddziaływania

Instrumenty z tej grupy są zwykle najczęściej używane z uwagi na ich prewencyjny charakter. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że lepiej jest zapobiegać niekorzystnym oddziaływaniom na środowisko, niż usuwać skutki już dokonanej ingerencji. Bezpośrednio skuteczne zakazy, nakazy i ograniczenia wyrażone zostają w przepisach powszechnie obowiązujących. Niekiedy przybierają one postać tzw. standardów środowiskowych.

Standardy środowiskowe mają charakter standardów jakościowych albo standardów emisyjnych. Standardy jakościowe (określane też niekiedy jako imisyjne) ustalają pewien minimalny dopuszczalny poziom jakości środowiska poprzez określenie dopuszczalnych stężeń substancji zanieczyszczających. W polskim prawie w szczególności zostały określone: dopuszczalne wartości stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu, dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku, dopuszczalne poziomy promieniowania czy też najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń w ściekach wprowadzanych do wód i do ziemi.

Zakazy, nakazy i ograniczenia najczęściej pojawiają się w ustawach, ale też w aktach prawa miejscowego i z tego powodu nie są abstrakcją w kontekście zarządzania środowiskiem w gminie. Dla interesu gminy istotne są także zakazy, nakazy i ograniczenia zawarte wprost w ustawach, a to z tego względu, że organy gminy mogą sięgać po środki egzekucyjne dla wymuszenia ich realizacji.

Instrumenty kontroli wstępnej to przede wszystkim różnego rodzaju pozwolenia i zezwolenia, z kolei instrumenty kontroli bieżącej to te, służące ocenie sposobów realizowania praw i obowiązków ustalonych w decyzjach administracyjnych. W przypadku gminy odgrywają one jednak mniejszą rolę niż na szczeblu powiatu czy województwa, gdyż głównym podmiotem decyzyjnym w prawie ochrony środowiska jest starosta oraz wojewoda. Pomimo to również wójt (burmistrz, prezydent miasta) zachowuje pewne możliwości działania (choćby przyjmowanie zgłoszeń od właścicieli przydomowych oczyszczalni ścieków w ramach kontroli zwykłego korzystania z wód).

Instrumenty planowe

Instrumenty planowe związane są z planami, programami i prognozami. Należy odróżnić plany i planowanie. Planowanie jest bowiem pewną procedurą, z kolei plan jej materialnym efektem. Znaczenie planów polega na tym, że są skierowane ku przyszłości, wyrażają preferowane cele dla działalności publicznej, ustanawiają cały kompleks środków dla rozwiązania większej liczby zadań o charakterze podstawowym i dalekosiężnym, ustanawiane są w trakcie metodycznie opracowanych, wielofazowych procedur. Dla ochrony środowiska szczególne znaczenie mają różnego rodzaju plany przestrzenne, plany gospodarki wodnej, plany ochrony powietrza i ochrony przed hałasem, jak też formy planowe w ochronie powietrza. Do instrumentów planowych należą także programy ochrony środowiska, ale z uwagi na ich ogólny i obszarowy (a nie wąski i sektorowy) charakter, mogą być traktowane jako nadrzędny instrument bazowy o charakterze koordynacyjnym.

Uprawnienia planistyczne organów gmin są dość zróżnicowane. Szczególna rola przypada miejscowym planom zagospodarowania przestrzennego. Decydują one o przeznaczeniu terenów i określają warunki ich zagospodarowania wynikające m.in. z potrzeb ochrony środowiska. Sporządzanie i uchwalanie miejscowego planu podlega nie tylko przepisom ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ale również ustawy – Prawo ochrony środowiska i przepisów szczególnych (np. o ochronie przyrody, o odpadach, Prawo wodne).

Na etapie przygotowywania i przyjmowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz dokonywania w nim zmian ustawodawca przewidział rozbudowane możliwości udziału społeczeństwa w podejmowaniu rozstrzygnięć decydujących w dużej mierze o możliwościach przeprowadzenia następnych etapów każdego procesu inwestycyjnego. Jest to jednocześnie najlepszy moment dla rozpoznania stanowisk tak opinii społecznej jak i organów administracji. Gwarantują to mechanizmy proceduralne.

Z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję w całym systemie ma gmina, gdyż ze wszystkich dokumentów planistycznych tylko plany uchwalane przez gminy mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. W pewnym uproszczeniu powiedzieć można, że wszelkie programy, plany i strategie dotyczące zagospodarowania przestrzennego, formułowane na wszystkich szczeblach podziału kraju mają tylko wtedy szanse realizacji, jeśli znajdą odzwierciedlenie w konkretnym planie miejscowym. Gminy mają więc znaczną swobodę w ustalaniu kierunku swego rozwoju (w granicach wynikających z przepisów prawa).

Instrumenty pośredniego oddziaływania

Instrumenty pośredniego oddziaływania są liczne i wewnętrznie silnie zróżnicowane. Ich cechą charakterystyczną jest dążenie do osiągnięcia określonego celu poprzez świadome wywieranie wpływu na motywacje podmiotów. Organy publiczne działające w ten sposób uznają wybrane zachowania za pożądane dla osiągnięcia swoich

celów i werbalizują stosowne zachęty, nie nadając im wszakże formy wiążących nakazów (np. premie za działanie termoizolacyjne). W innych sytuacjach organy uznają określone zachowania za niepożądane i bez odwoływania się do formalnych zakazów, podejmują wysiłki w celi ich eliminacji (np. opłaty nie będące sankcjami powinny zachęcić do rezygnacji z korzystania ze środowiska).

Instrumenty typu represyjnego

Instrumenty typu represyjnego to powszechnie znane opłaty podwyższone i kary pieniężne, środki odpowiedzialności karnej, ale też już wzmiankowane środki egzekucyjne, podejmowane na podstawie przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

2. Instrumenty realizacyjne Programu

2.1. Instrumenty prawne

Administracja gminna posiada istotną rolę w kształtowaniu polityki ochrony środowiska na swoim terenie, gdyż zgodnie z art. 378 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.) wójt, burmistrz czy prezydent miasta jest organem ochrony środowiska jedynie w przypadku zwykłego z niego korzystania przez osoby fizyczne. Gmina wykonuje zadania z zakresu:

- ładu przestrzennego gospodarki terenami i ochrony środowiska,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę,
- kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych,
- utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych,
- składowisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych,
- zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- zieleni gminnej i zadrzewień,
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu w przeciwpowodziowego.

Z przedstawionego powyżej wykazu zadań wynikają narzędzia i instrumenty prawne, które w szczególności obejmują:

- zestaw uprawnień i obowiązków określonych w ustawach i należących do właściwości gminy w zakresie uregulowanym tymi przepisami,
- stanowienie aktów prawa miejscowego (przepisów porządkowych) przez radę gminy w zakresie nieuregulowanym w odrębnych ustawach lub innych przepisach powszechnie

obowiązujących, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, jeżeli jest to niezbędne do ochrony życia lub zdrowia obywateli, ochrony środowiska naturalnego (jeżeli przyczyny te występują na obszarze więcej niż jednej gminy — rada powiatu, w pozostałych przypadkach rada gminy),

- kształtowanie zagospodarowania przestrzennego terenów (studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego), zarówno pod względem funkcji poszczególnych jednostek planistycznych, jak również zakazów,
- ograniczenia wynikające z potrzeb ochrony środowiska na danym obszarze,
- decydowanie o sposobie i zakresie wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na realizację przedsięwzięć ochrony środowiska w tym środków pochodzących z przychodów gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- planowanie i programowanie ochrony środowiska w tym:
  - ustanawianie programów ochrony środowiska,
  - ustanawianie planów gospodarki odpadami,
  - projektowanie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe (gminne projekty założeń do planów w tym zakresie wynikające z przepisów ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. Nr 54 poz. 348 z późn. zm.).

Do instrumentów prawnych należą także:

- decyzje reglamentacyjne – pozwolenia: zintegrowane, na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, emitowanie hałasu do środowiska, emitowanie pól elektromagnetycznych, wytwarzanie odpadów, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, pobór wód
- zezwolenia na gospodarowanie odpadami,
- pozwolenia wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód, wykonywanie urządzeń wodnych, wykonywanie innych czynności i robót, budowli, które mają znaczenie w gospodarowaniu wodami lub w korzystaniu z wód,
- koncesje wydane na podstawie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze,
- uzgadnianie w zakresie przestrzegania standardów ekologicznych decyzji o warunkach zabudowy oraz o pozwoleniu na budowę, rozbiórkę obiektu budowlanego, decyzji o pozwoleniu na zmianę sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- cofnięcie lub ograniczenie zezwolenia lub pozwolenia na korzystanie ze środowiska,
- decyzje naprawcze dotyczące zakresu i sposobu usunięcia przez podmiot korzystający ze środowiska przyczyn negatywnego oddziaływania na środowisko i przywrócenia środowiska do stanu właściwego oraz zobowiązujące do usunięcia uchybień,
- decyzje zezwalające na usuwanie drzew i krzewów,

- programy dostosowawcze dotyczące przywracania standardów jakości środowiska do stanu właściwego,
- decyzje wstrzymujące oddanie do użytku instalacji lub obiektu, a także wstrzymujące użytkowanie instalacji lub obiektu,
- decyzje o zakazie produkcji, importu, wprowadzania do obrotu,
- kontrole przestrzegania prawa ochrony środowiska i zobowiązań wynikających z decyzji,
- oceny oddziaływania na środowisko.

2.2. Instrumenty ekonomiczne

Do najważniejszych instrumentów finansowych zaliczyć należy *opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz administracyjne kary pieniężne*.

Opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska pełnią funkcje prewencyjne i redystrybucyjne. Funkcja prewencyjna realizowana jest poprzez zachęcanie podmiotów gospodarczych do wyboru technologii, lokalizacji produkcji, instalowania urządzeń ochronnych oraz oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych w sposób najodpowiedniejszy z punktu widzenia ochrony środowiska. Funkcja redystrybucyjna polega na gromadzeniu i przemieszczaniu środków finansowych przeznaczonych na cele ochrony środowiska. Opłaty pobierane są za:

- wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- pobór wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- składowanie odpadów,
- wyłączanie gruntów rolnych i leśnych z produkcji,
- usuwanie drzew i krzewów.

Opłaty trafiają do funduszy celowych (fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz fundusz ochrony gruntów). Pobierają je organy administracji lub jak w przypadku gruntów rolnych i leśnych, wnoszone są bezpośrednio do funduszu celowego.

Podmiot korzystający ze środowiska ustala we własnym zakresie wysokość należnej opłaty (według stawek obowiązujących w okresie, w którym korzystanie ze środowiska miało miejsce) i wnosi ją na rachunek właściwego urzędu marszałkowskiego. Osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami ponoszą opłaty za korzystanie ze środowiska w zakresie, w jakim to korzystanie wymaga pozwolenia na wprowadzanie substancji lub energii do środowiska w rozumieniu przepisów ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód w rozumieniu przepisów ustawy – Prawo wodne. Podobne

opłaty pobiera się na podstawie przepisów ustaw – Prawo górnicze i geologiczne za działalność koncesjonowaną.

Kary pieniężne nie są sensu stricto środkiem ekonomicznym, są raczej związane z instytucją odpowiedzialności prawnej. Spełniają jednak funkcje podobne do opłat. Kary pobiera się w tych samych sytuacjach co opłaty, lecz za działania niezgodne z prawem. W odniesieniu do wód, powietrza, odpadów i hałasu, karę wymierza wojewódzki inspektor ochrony środowiska, a w odniesieniu do drzew i krzewów – organ gminy. Stawki kar zwykle są kilkakrotnie wyższe niż opłaty i trafiają do funduszy celowych. Ustawa – Prawo ochrony środowiska przewiduje możliwość odraczania, zmniejszania lub umarzania administracyjnych kar pieniężnych.

Rolę instrumentów finansowych w zakresie ochrony środowiska pełnią także:

- opłaty za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych,
- opłaty eksploatacyjne za pozyskiwanie kopalin,
- kary ekologiczne,
- kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innych funduszy, w tym fundusze przedakcesyjne oraz fundusze strukturalne oraz Fundusz Spójności,
- pomoc publiczna w postaci preferencyjnych pożyczek, kredytów, dotacji, odroczeń rozłożenia na raty itp.,
- opłaty produktowe – czyli obciążenia finansowe nakładane na produkty szkodliwe dla środowiska w fazie produkcji, konsumpcji lub składowania np. opakowania, baterie, świetlówki, charakteryzujące się rozproszonym sposobem konsumpcji (np. gospodarstwa domowe), powodujące relatywnie niewielkie szkody środowiskowe w skali pojedynczego zużycia, lecz wywołujące istotne zagrożenia dla środowiska jeśli chodzi o zużycie jako całość; wpływy z tego tytułu, trafiają do budżetu państwa i będą przeznaczane na wspomaganie i dofinansowanie systemu recyklingu,
- depozyty ekologiczne – są to opłaty, ponoszone przez nabywcę produktu szczególnie niebezpiecznego, nawet w skali jednostkowej, dla środowiska, podlegają zwrotowi w momencie przekazania wyeksploatowanego produktu do recyklingu, neutralizacji lub właściwego ze względów ekologicznych składowania (w praktyce nabywca powinien oddać produkt do producenta lub miejsca jego zakupu),
- zastawy ekologiczne – stosowane w przypadku inwestorów podejmujących budowę zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska; stanowią zabezpieczenie dla wywiązywania się przedsiębiorstw z przyjętych na siebie zobowiązań w zakresie ochrony środowiska; wielkość zastawu powinna być wynikiem negocjacji między władzami a przedsiębiorcą; zastawy stanowią kaucję inwestycyjną, która podlega zwrotowi po wykonaniu zadań określonych w porozumieniu,

- obowiązkowe i dobrowolne ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej od szkód ekologicznych – dotyczące ubezpieczenia od ryzyka ekologicznego (np. od skutków awaryjnego zanieczyszczenia środowiska, systemy rekompensat za szkody zdrowotne spowodowane zanieczyszczeniami środowiska),
- rynek zbywalnych uprawnień do emisji zanieczyszczeń
- budżety samorządów i Państwa,
- środki własne przedsiębiorców i mieszkańców

2.3. Instrumenty społeczne

Instrumenty społeczne określone zostały najdokładniej w Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz o dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, podpisanej w 1999 r. w Aarhus ²⁴.

Art. 7 Konwencji nakazuje zagwarantowanie udziału społeczeństwa w przygotowaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska, a więc także powiatowego programu ochrony środowiska. Określa też podstawowe obowiązki organów w zakresie zapewnienia udziału społecznego:

- 1) ustalenia zakresu podmiotowego konsultacji,
- 2) ustalenia rozsądnych norm czasowych na poszczególne etapy konsultacji,
- 3) przeprowadzenie konsultacji odpowiednio wcześniej w toku procedury decyzyjnej, gdy wszystkie warianty są jeszcze możliwe, a udział społeczeństwa może być skuteczny,
- 4) należyte uwzględnienie konsultacji społecznych przy wydawaniu decyzji.

Organy mają swobodę określania szczegółowych sposobów powiadamiania społeczeństwa, metod zbierania uwag i wniosków, czasu trwania konsultacji. Do najważniejszych instrumentów społecznych zaliczyć należy:

- 1) edukację ekologiczną, która ma na celu:
  - kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowania społeczeństwa wzajemnie powiązаныmi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekologicznymi,
  - umożliwienie każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy stanu środowiska,
  - tworzenie nowych wzorców zachowań, kształtowanie postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństw, uwzględniających troskę o jakość środowiska,

---

²⁴ Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 707

- 2) współpracę i budowanie partnerstwa (włączenie do realizacji programu jak najszerszej liczby osób, system szkoleń, współpraca z instytucjami finansowymi, współpraca zadaniowa z poszczególnymi sektorami gospodarki).

2.4. Instrumenty strukturalne

Do instrumentów strukturalnych należą wszelkie programy strategiczne np. strategie rozwoju wraz z programami sektorowymi, a także program ochrony środowiska i to one wytyczają główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska.

Nadrzędnym dokumentem powinna być strategia rozwoju gminy jako dokument wytyczający główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska. Dokument ten jest bazą dla opracowania programów sektorowych np. dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, przemysłu, ochrony zdrowia, turystyki ochrony środowiska itp. W programach tych powinny być uwzględnione z jednej strony kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej wytyczono pewne ramy tego rozwoju, warunkowane troską o stan środowiska. Oznacza to, że ochrona środowiska na terenie gminy wymaga podejmowania pewnych działań w określonych dziedzinach gospodarki, jak i codziennego życia jego mieszkańców.

2.5. Planowanie przestrzenne

Planowanie przestrzenne odgrywa istotną rolę w realizowaniu celów polityki ekologicznej na każdym poziomie jej stanowienia.

System planowania przestrzennego w Polsce znajduje się od dłuższego już czasu w fazie dość zasadniczej przebudowy. Obowiązująca od 1995 r. ustawa została zastąpiona nową ustawą z 27 lutego 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717). Z punktu widzenia uwarunkowań realizacyjnych niniejszego programu dokonane zmiany po części są sprzyjające, po części stanowią potencjalne zagrożenia.

Do pozytywnych zmian należy zaliczyć:

- wzmocnienie pod względem merytorycznym i prawnym planu zagospodarowania przestrzennego województwa, m.in. poprzez nadanie mu nadrzędnej rangi w stosunku do uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin (projekty studiów gminnych będą pod rządami nowej ustawy uzgadniane przez marszałków województw w zakresie zgodności z ustaleniami planów województw),

- obowiązek określania w planach zagospodarowania przestrzennego województw obszarów problemowych i konfliktowych, a więc newralgicznych z punktu widzenia zasad zrównoważonego rozwoju,
- bardziej jednoznaczne określenie roli i treści studium gminy, m.in. w zakresie ustaleń dotyczących ochrony środowiska,
- uspołecznienie procedury sporządzania studium gminy, dające większe możliwości współkształtowania jego treści przez organizacje ekologiczne i społeczności lokalne,
- uszczegółowienie skali miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dzięki czemu plany te będą mogły stanowić wystarczającą podstawę decyzji budowlanych, bez konieczności określania warunków zabudowy.

Do potencjalnych zagrożeń wynikających z nowej ustawy należy zaliczyć:

- odejście do zasady sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów gmin, sołectw, miast, miejscowości, w wyniku czego gminy będą pozbawione instrumentu pozwalającego na kompleksową realizację polityki przestrzennej i ekologicznej,
- utrzymanie zasad o nieobligatoryjności sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, co wobec groźby utraty ważności planów miejscowych pochodzących sprzed 1995 r. doprowadzi do tego, że gros powierzchni kraju będzie pozbawiona powszechnie obowiązującego prawa określającego przeznaczenie terenów i warunków ich zabudowy,
- rozszerzenie możliwości ustalania lokalizacji inwestycji na podstawie decyzji administracyjnych wydawanych bez planu miejscowego, co może prowadzić do prymatu interesu indywidualnego nad dobrem ogólnym.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego staje się coraz istotniejszym narzędziem polityki rozwoju, gospodarki przestrzennej oraz gospodarki zasobami środowiska. Ważnym jest by dokument ten uwzględniał takie zagadnienia, jak:

- istniejące i potencjalne obiekty niebezpieczne,
- obszary nie spełniające ustalonych wymagań w zakresie jakości środowiska,
- obszary zalesień i zadrzewień,
- obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych,
- wykorzystania lokalnego potencjału w zakresie zaopatrzenia w energię.

2.6. System ocen oddziaływania na środowisko

System ocen oddziaływania na środowisko należy do ważnych prewencyjnych, prawnych instrumentów ochrony środowiska. Obok planów zagospodarowania

przestrzennego i instytucji opłat i kar oraz finansowania działań proekologicznych jest podstawowym narzędziem jego ochrony – stanowi uniwersalną procedurę weryfikowania i planowania rozwoju, zagospodarowania przestrzennego oraz lokalizacji inwestycji.

Umocowaniem prawnym całej procedury postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 672 z późn. zm.).

Odpowiedzialnym za sporządzenie raportu jest inwestor lub zarządca obiektu. Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko przeprowadza organ właściwy do wydania decyzji. Organ ten może nałożyć na wnioskodawcę obowiązek przełożenia analizy porealizacyjnej po określonym okresie eksploatacji obiektu budowanego.

W razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko, organ ochrony środowiska może zobowiązać prowadzącego instalację do sporządzenia przeglądu ekologicznego.

Jeżeli z postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, z analizy porealizacyjnej albo z przeglądu ekologicznego wynika, że mimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie mogą być dotrzymane standardy jakości środowiska poza terenem zakładu lub innego obiektu, można utworzyć obszar ograniczonego użytkowania. Dotyczy to wybranych obiektów tj. oczyszczalnia ścieków, składowiska odpadów komunalnych, kompostowania, trasa komunikacyjna, linia i stacja elektroenergetyczna, instalacja radiokomunikacyjna, radionawigacyjna i radiolokacyjna.

Bardzo ważnym elementem oceny oddziaływania na środowisko jest udział społeczeństwa. Ustawa – Prawo ochrony środowiska gwarantuje każdemu dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie znajdujących się w posiadaniu władz publicznych. Zobowiązanymi od udostępnienia informacji są organy administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli oraz inne jednostki organizacyjne powołane do załatwienia zadań publicznych dotyczących środowiska i jego ochrony.

Ustawa zapewnia prawo do konsultacji i negocjacji społecznych. Organ podejmujący postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, publicznie informuje o tym w sposób zwyczajowo przyjęty, zbiera uwagi i wnioski, może przeprowadzić otwartą rozprawę administracyjną powiadamiając o niej wszystkich zainteresowanych, w tym mieszkańców otoczenia, przedsięwzięcia oraz rozpatruje zgłoszone uwagi i wnioski. Następnie informuje w podobny sposób o wyniku postępowania, tj. decyzji o sprawie.

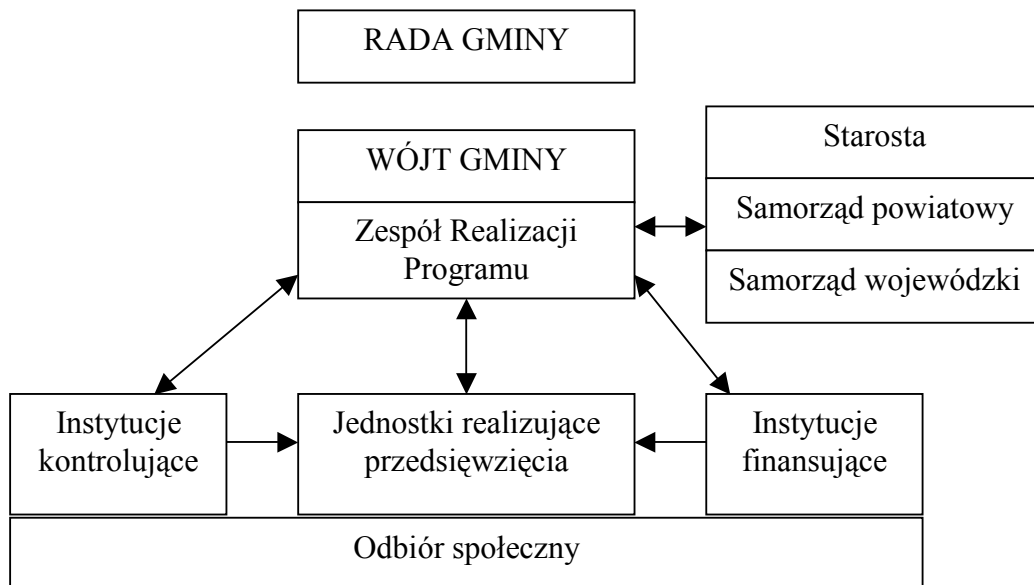
3. Zarządzanie Programem

Podstawową zasadą realizacji *Programu ochrony środowiska* powinna być zasada wykonywania zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienia programu i swojego uczestnictwa w nim. Szansę na skuteczne wdrożenie *Programu* daje dobra organizacja zarządzania nim.

Z punktu widzenia pełnionej roli w realizacji *Programu* można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim. Są to:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu *Programem*.
- Podmioty realizujące zadania *Programu*, w tym instytucje finansujące.
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty *Programu*.
- Społeczność gminy jako główny podmiot odbierający wyniki działań *Programu*.

Schemat nr 3. Zarządzanie Programem ochrony środowiska

Główna odpowiedzialność za realizację *Programu* spoczywa na **Wójtce Gminy**, który co 2 lata składa Radzie Gminy raporty z wykonania *Programu*. Wójt współdziała z organami administracji rządowej oraz administracji samorządowej szczebla powiatowego i wojewódzkiego, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska. Natomiast w dyspozycji

Zarządu Województwa znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań programu (poprzez WFOŚ i GW).

Ponadto Wójt współdziała z instytucjami administracji specjalnej w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (Inspekcja Sanitarna, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska), prowadzą monitoring wód (Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej).

Optymalizacja zarządzania procesem wdrażania *Programu* związana jest z utworzeniem komórki wykonawczej *Programu* – **Zespołu Realizacji Programu**, w którym wiodącą rolę będą pełnili wyznaczeni pracownicy Wydziału Ochrony Środowiska. Zadaniem tego Zespołu powinny być przede wszystkim:

- koordynacja działań i współdziałania uczestników *Programu*,
- monitoring realizacji zadań *Programu*,
- sprawozdawczość przed Radą *Programu*,
- udrażnianie kanałów przepływu informacji niezbędnych w koordynacji działań w *Programie*.

W ramach Zespołu Realizacji Programu należy wyznaczyć osobę, która będzie pełniła rolę Kierownika Wdrażania Programu. Kierownik (pracownik Wydziału Ochrony Środowiska) będąc odpowiedzialnym za pracę Zespołu, będzie ściśle współpracował z Wójtem.

Wypracowane procedury i strategie powinny po ustaleniu i weryfikacji stać się rutyną i podstawą zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Następuje uporządkowanie i uczynienie samego procesu planowania i zarządzania na tyle, że pewne działania stając się rutyną, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji.

Jak już wspomniano wcześniej, odbiorcą *Programu* są mieszkańcy, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocenę taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej, co opisano w dalszej części dokumentu.

4. Harmonogram wdrażania Programem

W tabeli nr 13 przedstawiono harmonogram wdrażania *Programu ochrony środowiska gminy Czerwin*. Harmonogram ten ujmuje cyklicznie prowadzone działania opisane wcześniej. Należy jednak zaznaczyć, iż możliwe są modyfikacje tego harmonogramu

w zależności od oceny postępów w zakresie osiągania celów i zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Tabela nr 13. Harmonogram wdrażania Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin

Lp.	Wyszczególnienie zadań	Okres wdrażania programu ochrony środowiska							
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	Opracowanie i zatwierdzenie programu ochrony środowiska	█							
2.	Wdrażanie celów długoterminowych programu ochrony środowiska	█	█	█	█	█	█	█	█
3.	Wdrażanie celów krótkoterminowych programu ochrony środowiska – realizacja zadań priorytetowych	█	█	█	█				
4.	Monitoring środowiska i społeczny	█	█	█	█	█	█	█	█
5.	Gromadzenie mierników skuteczności realizacji programu ochrony środowiska	█	█	█	█	█	█	█	█
6.	Raport z realizacji programu ochrony środowiska		█		█		█		█
7.	Ocena realizacji i weryfikacji programu ochrony środowiska				█				█

V. MONITORING WDRAŻANIA I REALIZACJI PROGRAMU ORAZ WSKAŹNIKI MONITORINGU

W procesie wdrażania i realizacji *Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014* jest kontrola przebiegu tego procesu oraz ocena stopnia realizacji zadań w nim wyznaczonych z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów. Z tego względu ważne jest wyznaczenie systemu monitorowania, na podstawie którego będzie możliwe dokonanie oceny procesu wdrażania, jak i również będą mogły być dokonane ewentualne modyfikacje *Programu*. System monitoring programu ochrony środowiska powinien być sprawowany w następujących zakresach:

- monitoring programu,
- monitoring ekonomiczny,
- monitoring ekologiczny,
- monitoring społeczny.

Monitoring programu powinien być realizowany w sposób regularny w zakresie:

- określenia stopnia wykonania przedsięwzięć lub działań,
- określenia stopnia realizacji przyjętych celów,
- oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami a ich wykonaniem,
- analizy przyczyn tych rozbieżności.

Wójt Gminy (poprzez Zespół Realizacji Programu) będzie oceniał co dwa lata stopień wdrożenia *Programu*. Ocena ta będzie podstawą przygotowania raportu z wykonania Programu. Co cztery lata będzie weryfikowana lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w najbliższych czterech latach. Oznacza to, że w 2010 r. powinna być przygotowana nowa lista obejmująca lata 2011 – 2014.

W cyklu czteroletnim będzie również oceniany stopień realizacji celów średnio-okresowych (w niniejszym dokumencie obejmujących okres do 2014 r.) Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie – Prawo ochrony środowiska, a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska:

- *ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata),*
- *opracowanie listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w kolejnych czterech latach (co dwa lata),*
- *aktualizacja celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata).*

W celu właściwej oceny stopnia wdrażania *Programu* konieczne jest ustalenie zasad przedstawiania postępów w realizacji programu. Dobrymi miernikami wyznaczającymi stan środowiska i presji na środowisko są wskaźniki, których podstawowym zadaniem jest zbiektywizowanie oceny realizacji celów. Według *Polityki Ekologicznej Państwa* do głównych mierników należy zaliczyć:

- stopień zmniejszenia różnicy (w %) między faktycznym zanieczyszczeniem środowiska (np. depozycją lub koncentracją poszczególnych zanieczyszczeń w powietrzu, wodzie, glebie), a naukowo uzasadnionym zanieczyszczeniem dopuszczalnym (ładunkiem krytycznym),
- ilość używanej energii, materiałów, wody oraz ilość wytwarzanych odpadów i emitowanych zanieczyszczeń w przeliczeniu na jednostkę dochodu narodowego lub wielkość produkcji (wyrażoną w jednostkach fizycznych lub wartością sprzedaną),
- stosunek uzyskiwanych efektów ekologicznych do ponoszonych nakładów (dla oceny programów i projektów inwestycyjnych w ochronie środowiska),
- techniczno – ekologiczne charakterystyki materiałów, urządzeń, produktów (np. zawartość ołowiu w benzynie, zawartość rtęci w bateriach, jednostkowa emisja węglowodorów przy eksploatacji samochodu, poziom hałasu w czasie pracy samochodu itp.); zgodnie z zasadą dostępu do informacji dane te powinny być ujawniane na etykietach lub w dokumentach technicznych produktów.

Dodatkowo przy ocenie skuteczności realizacji wg polityki ekologicznej państwa dla *Programu* będą stosowane wskaźniki społeczno – ekonomiczne:

- zmniejszenie zużycia energii, surowców i materiałów na jednostkę produkcji oraz zmniejszenie całkowitych przepływów materiałowych w gospodarce,
- zmniejszenie tempa przyrostu obszarów wyłączanych z rolniczego i leśnego użytkowania dla potrzeb innych sektorów produkcji i usług materialnych,
- coroczny przyrost netto miejsc pracy w wyniku realizacji przedsięwzięć ochrony środowiska.

Poza wskaźnikami społeczno – ekonomicznymi stosuje się wskaźniki stanu środowiska i presji na środowisko:

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód lądowych poprawę jakości wód płynących, stojących i wód podziemnych, a szczególnie głównych zbiorników wód podziemnych, poprawę jakości wody do picia oraz spełnienie przez wszystkie te rodzaje wód wymagań jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej,
- poprawę jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza (zwłaszcza zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla zdrowia i zanieczyszczeń wywierających najbardziej niekorzystny wpływ na ekosystemy, a więc przede

- wszystkim metali ciężkich, trwałych zanieczyszczeń organicznych, substancji zakwaszających, pyłów i lotnych związków organicznych),
- zmniejszenie ilości wytwarzanych i składowanych odpadów, rozszerzenie zakresu ich gospodarczego wykorzystania oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska ze strony odpadów niebezpiecznych,
  - ograniczenie degradacji gleb, zmniejszenie powierzchni obszarów zdegradowanych na terenach przemysłowych, w tym likwidacja starych składowisk odpadów, zwiększenie skali przywracania obszarów bezpośrednio lub pośrednio zdegradowanych przez działalność gospodarczą do stanu równowagi ekologicznej, ograniczenie pogarszania się jakości środowiska w jednostkach osadniczych i powstrzymanie procesów degradacji zabytków kultury,
  - wzrost lesistości, rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych oraz wzrost zapasu i przyrost masy drzewnej, a także wzrost poziomu różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i poprawa stanu zdrowotności lasów będących pod wpływem zanieczyszczeń powietrza, wody lub gleby,
  - zahamowanie zaniku gatunków roślin i zwierząt oraz zaniku ich naturalnych siedlisk,
  - zmniejszenie negatywnej ingerencji w krajobrazie oraz kształtowanie estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą.

Monitoring ekonomiczny związany jest z procesem finansowania inwestycji z zakresu ochrony środowiska przy założeniu, że punktem odniesienia są określone efekty ekologiczne.

Monitoring ekologiczny, czyli system kontroli środowiska, jest narzędziem wspomagającym prawne, finansowe i społeczne instrumenty polityki ekologicznej. Dostarcza informacji o efektach wszystkich działań na rzecz ochrony środowiska i może być traktowany jako podstawa do oceny całej polityki. Jest jednym z najważniejszych kryteriów, na podstawie których tworzona jest nowa polityka.

Mierniki efektów ekologicznych są w znacznym stopniu dostępne jako wielkości mierzone w ramach istniejących systemów kontroli i monitoringu, realizowanych m.in. przez Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska, Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych, Stacje Sanitarne – Epidemiologiczne, itp.

Monitoring społeczny sprawowany może być na podstawie badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów *Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014*.

Istotnym dla oceny *Programu* jest zestaw mierników zapisany w *Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego* (tabela nr 14).

Tabela nr 14. Wybrane mierniki monitorowania realizacji celów zapisanych w Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego

Cel	Mierniki
zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	<ul style="list-style-type: none"> - jakość wód powierzchniowych - stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej - ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków (%) - redukcja ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych z gospodarki komunalnej i spływu powierzchniowego do wód powierzchniowych - % odpadów komunalnych składowanych - % odzyskanego i wykorzystanego papieru i szkła z odpadów komunalnych - ilość wytworzonych odpadów komunalnych na jednego mieszkańca w ciągu roku (kg) - % unieszkodliwianych odpadów niebezpiecznych - poziom zanieczyszczenia powietrza (pyły, dwutlenek siarki, tlenki azotu, benzen, ołów, ozon, tlenek węgla) - zużycie etyliny i benzyny bezołowiowej
racjonalna gospodarka wodna	<ul style="list-style-type: none"> - pobór wody dla celów gospodarczych, produkcji i usług (m³) - zasoby eksploatacyjne wód podziemnych (m³/rok) - jakość wód podziemnych najwyższej i wysokiej jakości - zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności m³ - ludność korzystająca z wodociągów sieciowych (%)
zwiększenie lesistości i ochrona lasów	<ul style="list-style-type: none"> - wskaźnik lesistości - struktura własnościowa lasów - powierzchnia lasów ochronnych
poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	<ul style="list-style-type: none"> - stopień zabezpieczenia głównych rzek przed powodzią
podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej	<ul style="list-style-type: none"> - organizacje pozarządowe działające na rzecz zrównoważonego rozwoju - wysokość nakładów na edukację ekologiczną - nakłady na działalność szkoleniową i edukacyjną
rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej	<ul style="list-style-type: none"> - ilość podmiotów gospodarczych posiadających certyfikaty jakości - liczba i powierzchnia gospodarstw ekologicznych - gospodarstwa agroturystyczne - udział energii odnawialnej w bilansie energetycznym - stopień zmniejszenia energochłonności
utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych	<ul style="list-style-type: none"> - % obszarów objętych ochroną konserwatorską wg form ochrony - powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu - udział obszarów włączonych do europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000

Oceny efektów realizacji *Programu* należy dokonać analizując informacje gromadzone przez poszczególne wydziały jednostek, organów i podmiotów uczestniczących w jego realizacji, tzn. dla:

- *wskaźników ekonomicznych* – informacje należy pozyskać z funduszy dofinansowujących zadania, w tym również informacje od inwestorów,
- *wskaźników ekologicznych* – informacje są dostępne w instytucjach kontrolujących w ramach ogólnych systemów monitoringu środowiska jak np. pomiary emisji i imisji

- wykonywane przez Stacje Sanitarne – Epidemiologiczne, Inspektora Ochrony Środowiska, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, a także Lasy Państwowe,
- *wskaźników aktywności społecznej* – informacje możliwe do uzyskania poprzez badania opinii społecznej, a także informacje o ilości procesów administracyjnych z udziałem społeczeństwa oraz ilości i jakości działań na rzecz ochrony środowiska, a także sposobie i powszechności informowania mieszkańców o realizowanych przedsięwzięciach.

Poniżej zaproponowano najistotniejsze mierniki, przyjmując że lista ta będzie sukcesywnie modyfikowana.

Tabela nr 15. Mierniki systemu monitoringu Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014

Lp.	Miernik	Jednostka miary	Źródło informacji o mierniku
<i>Mierniki ekonomiczne</i>			
1.	Jednostkowe koszty inwestycyjne poniesione na osiągnięcie zakładanego efektu ekologicznego	zł	gmina
<i>Mierniki ekologiczne</i>			
1.	Jakość wód powierzchniowych	% udziału wód pozaklasowych	WIOŚ
2.	Wydajność czynnych ujęć wody	m ³ / d	gmina
3.	Ilość wody zużytej na 1 mieszkańca na rok	m ³ / osoba	GUS
4.	Długość sieci wodociągowej na terenie gminy	km	gmina
5.	% zwodociągowania gminy	% powierzchni	gmina
6.	Liczba przyłączy wodociągowych	szt.	gmina
7.	Liczba przyzagrodowych oczyszczalni ścieków	szt.	gmina
8.	Ogólna powierzchnia terenów leśnych	% powierzchni gminy	nadleśnictwo, gmina, GUS
9.	Powierzchnia terenów leśnych na 1 mieszkańca	ha/ osobę	nadleśnictwo, gmina
10.	Powierzchnia obszarów nowo zalesionych	ha	nadleśnictwo, powiat, gmina
11.	% powierzchni gminy objęty prawną ochroną przyrody	%	Konserwator Przyrody, powiat, gmina
12.	Liczba projektów zrealizowanych na rzecz edukacji ekologicznej	szt.	gmina
13.	Liczba „Zielonych szkół”	szt.	gmina
<i>Mierniki społeczne</i>			
1.	Udział społeczeństwa w działaniach związanych z ochroną środowiska	liczba osób	gmina
2.	Stopień uspołecznienia procesów decyzyjnych (interwencje)	ilość	gmina
3.	Akcje informacyjno – edukacyjnych	ilość	gmina
4.	Procesy odszkodowawcze na tle ekologicznym	ilość	gmina

W oparciu o analizę powyższych grup mierników możliwa będzie ocena efektywności realizacji *Programu*, a w oparciu o tą ocenę – aktualizacja program.

VI. ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU

Jednym z ważniejszych elementów realizacji polityki ekologicznej danej jednostki samorządowej są środki finansowe, konieczne do realizacji celów zawartych w programach ochrony środowiska. Wybór źródeł finansowania zadań zapisanych w programach powinien być zróżnicowany w zależności od rodzaju i okresu przewidywanego zadania, a przede wszystkim możliwości stosowania instrumentów finansowo – ekonomicznych zapewnionych na poziomie krajowym. W Polsce ochrona środowiska finansowana jest przede wszystkim z:

- 1) środków publicznych, w tym:
  - krajowych, pochodzących z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, pozabudżetowych instytucji publicznych,
  - zagranicznych, pochodzących, m. in. z funduszu spójności, funduszy strukturalnych, fundacji, itp.,

- 2) środków niepublicznych, pochodzących z dochodów przedsiębiorstw i inwestorów, banków komercyjnych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw leasingowych itp., w ramach których podstawowymi formami finansowania są:
  - zobowiązania finansowe (np. kredyty, pożyczki, obligacje, leasing),
  - udziały kapitałowe (akcje i udziały w spółkach),
  - fundusze własne inwestorów,
  - dotacje (tzw. granty) i subwencje właściwe,
  - zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe.

Zaznaczyć należy, że uzyskanie dodatkowych środków finansowych na realizację zadań z zakresu szeroko pojętej ochrony środowiska w znacznym stopniu zależy od zgodności podejmowanych przez dany samorząd lokalny działań z preferencjami poszczególnych instytucji finansowych.

Poniżej scharakteryzowano ważniejsze potencjalne źródła finansowania działań z zakresu ochrony środowiska na terenie gminy Czerwin.

Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Zasady funkcjonowania funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej tj. narodowego, wojewódzkich, powiatowych i gminnych zostały określone w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska²⁵. Stanowią one najbardziej znane i wykorzystywane przez jednostki samorządu lokalnego źródło dofinansowywania inwestycji i przedsięwzięć z zakresu szeroko pojętej ochrony środowiska.

---

²⁵ Dział II – Instytucje ochrony środowiska, Rozdział 4 – Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)

Kryteriami wyboru projektów do sfinansowania z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej są:

- 1) kryterium zgodności z polityką ekologiczną państwa,
- 2) kryterium efektywności ekologicznej,
- 3) kryterium efektywności ekonomicznej,
- 4) kryterium uwarunkowań technicznych i jakościowych,
- 5) kryterium zasięgu oddziaływania,
- 6) kryterium spełnienia przez wnioskodawcę wymogów formalnych.

Podstawowymi warunkami udzielenia dofinansowania są:

- 1) udokumentowane pełne pokrycie planowanych kosztów przedsięwzięcia,
- 2) wywiązanie się przez Wnioskodawcę z obowiązku uiszczania opłat i kar, stanowiących przychody Funduszu oraz wywiązywania się z innych zobowiązań w stosunku do Funduszu,
- 3) przedsięwzięcie nie może być zakończone,
- 4) udzielone dofinansowanie nie może przekroczyć kosztów przedsięwzięcia.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚ i GW) ²⁶

Stanowi największą w Polsce instytucję finansującą przedsięwzięcia z dziedziny ochrony środowiska, a swym zakresem działania obejmuje finansowe wspieranie przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu ogólnokrajowym oraz ponadregionalnym. Szczegółowe cele i zadania priorytetowe są aktualizowane każdego roku i zamieszczane w wewnętrznym dokumencie funduszu – liście zadań priorytetowych.

Środki, którymi dysponuje Narodowy Fundusz, pochodzą głównie z opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych. Przychodami Narodowego Funduszu są także wpływy z opłat produktowych oraz wpływy z opłat i kar pieniężnych ustalanych na podstawie przepisów ustawy – Prawo geologiczne i górnicze.

Podstawowymi formami finansowania zadań przez Narodowy Fundusz są preferencyjne pożyczki (podlegające umarzaniu) i dotacje, uzupełniane takimi formami finansowania, jak np. dopłaty do preferencyjnych kredytów bankowych, uruchamianie ze swych środków linii kredytowych w bankach czy zaangażowanie kapitałowe w spółkach prawa handlowego. Narodowy Fundusz administruje także środkami zagranicznymi przeznaczonymi na ochronę środowiska w Polsce, pochodzącymi z pomocy zagranicznej.

Narodowy Fundusz preferuje wnioski podmiotów, które zadeklarują przeznaczenie umorzonych kwot pożyczek na inwestycje proekologiczne.

---

²⁶ www.nfosigw.gov.pl

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚ i GW) ²⁷

Rolą wojewódzkich funduszy jest wspieranie finansowe przedsięwzięć pro-ekologicznych o zasięgu regionalnym, a podstawowym źródłem ich przychodów są wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych. Dodatkowo środki Wojewódzkiego Funduszu mogą pochodzić z tytułu:

- posiadania udziałów w spółkach,
- odsetek od udzielanych pożyczek,
- emisji obligacji i zaciągania kredytów,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,
- oprocentowania rachunków bankowych i lokat,
- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych oraz świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji,
- innych dochodów określony przez Radę Ministrów.

W każdym województwie Wojewódzki Fundusz przygotowują na wzór Narodowego Funduszu listy zadań priorytetowych, które mogą być dofinansowywane z jego środków oraz zasady i kryteria, które będą obowiązywać przy wyborze zadań do realizacji.

Specjalnością Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie są preferencyjne pożyczki z opcją częściowego umorzenia oraz dotacje, które mogą zostać przeznaczone na realizację zadań z zakresu:

- ochrony wód i gospodarki wodnej (sieci kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków, sieci wodociągowe, stacje uzdatniania wody, zbiorniki retencyjne),
- ochrony atmosfery (odnawialne źródła energii, modernizacja kotłowni, termorenowacja budynków),
- ochrony powierzchni ziemi (selektywna zbiórka odpadów, recykling, nowoczesne składowiska odpadów),
- edukacji ekologicznej (konkursy ekologiczne, szkolenia, konferencje, badania naukowe, zielone szkoły),
- ochrony przyrody (ochrona gatunkowa i obszarowa, pielęgnacja pomników przyrody, zalesienia, plany gospodarki zasobami przyrodniczymi).

Odrębną częścią oferty Funduszu są rozwiązania adresowane do tych podmiotów, które ubiegają się o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej. Fundusz proponuje w tym zakresie specjalne pożyczki pomostowe przeznaczone na bieżące finansowanie inwestycji

---

²⁷ www.wfosigw.pl

realizowanych z udziałem funduszy unijnych oraz pożyczki z przeznaczeniem na wykonanie dokumentacji projektowej tego typu inwestycji.

Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (PFOŚ i GW)

Został utworzony wraz z reformą administracyjną państwa, która powołała do życia nowy szczebel administracji samorządowej – powiat. Dochodami Powiatowego Funduszu są wpływy z:

- opłat za składowanie i magazynowanie odpadów i kar za niezgodne z przepisami prawa ich składowanie lub magazynowanie (10 % wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz z administracyjnych kar pieniężnych (10 % wpływów poza opłatami i karami za usuwanie drzew i krzewów, które w całości stanowią przychód gminnego funduszu).

Dochody Powiatowego Funduszu przekazywane są na rachunek starostwa, w budżecie powiatu mają zaś charakter działu celowego.

W myśl art. 407 ustawy – Prawo ochrony środowiska ²⁸ środki Powiatowego Funduszu należy przeznaczać na wspomaganie działalności w zakresie określonym jak dla gminnych funduszy oraz na inne zadania ustalone przez radę powiatu, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (GFOŚ i GW)

Celem działania Gminnego Funduszu jest dofinansowanie zadań ekologicznych na terenie własnej gminy, zaś jego konto zasilane jest przez wpływy z:

- opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów (100 % wpływów),
- opłat za składowanie i magazynowanie odpadów i kar za niezgodne z przepisami prawa ich składowaniem lub magazynowaniem (50 % wpływów),
- opłat i kar za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych (20 % wpływów).

Gminny Fundusz nie jest prawnie wydzielony ze struktury organizacyjnej gminy, a więc podobnie jak Powiatowy Fundusz nie ma osobowości prawnej i nie może udzielać pożyczek. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w gminach.

Zgodnie z art. 406 ustawy – Prawo ochrony środowiska ²⁹ środki finansowe Gminnego Funduszu należy przeznaczać na:

- 1) edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,
- 2) wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska,

²⁸ Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.

²⁹ Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.

- 3) wspomaganie innych systemów kontrolnych i pomiarowych oraz badań stanu środowiska, a także systemów pomiarowych zużycia wody i ciepła,
- 4) realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej,
- 5) przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków,
- 6) przedsięwzięcia związane z gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi,
- 7) przedsięwzięcia związane z ochroną powietrza,
- 8) przedsięwzięcia związane z ochroną wód,
- 9) profilaktykę zdrowotną dzieci na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska,
- 10) wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz pomoc przy wprowadzaniu bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii,
- 11) wspieranie ekologicznych form transportu,
- 12) działania z zakresu rolnictwa ekologicznego bezpośrednio oddziałujące na stan gleby, powietrza i wód, w szczególności na prowadzenie gospodarstw rolnych produkujących metodami ekologicznymi położonych na obszarach szczególnie chronionych na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody,
- 13) inne zadania ustalone przez radę gminy, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

Bank Ochrony Środowiska

Bank Ochrony Środowiska S.A. jest bankiem, którego podstawowym zadaniem jest świadczenie kompleksowych usług finansowych w ramach środków własnych oraz środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkich funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej dla podmiotów realizujących projekty na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Współpracuje także z Fundacją Polska Wieś 2000 im. M. Rataja, Europejskim Funduszem Rozwoju Wsi Polskiej oraz innymi funduszami pomocowymi. W chwili obecnej do najważniejszych ofert Bank zaliczyć należy:

- 1) *kredyty w ramach linii ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej* – na zadania z listy priorytetowej, pozwalające uzyskać do 70% kosztów zadania,
- 2) *kredyty na zakup lub montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska* – pozwalające uzyskać do 100 % kosztów inwestycji,
- 3) *kredyty na przedsięwzięcia termomodernizacyjne*, o których mowa w ustawie o wspieraniu przedsięwzięć termomodernizacyjnych z dnia 18 grudnia 1998 r. – pozwalające uzyskać do 80% kosztów zadania

- 4) *kredyty na zbiorowe zaopatrzenie w wodę wsi i miast do 20 tys. mieszkańców – ze środków Fundacji „Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej - Counterpart Fund” ul. Miedziana 3A, 00-814 Warszawa – maksymalna kwota kredytu - 400.000 zł, lecz nie więcej niż 80% wartości kosztorysowej zadania (w przypadku realizacji inwestycji objętych dofinansowaniem ze środków UE kredyt, może być udzielony do 100% wartości kosztorysowej brutto inwestycji).*

Obligacje komunalne ³⁰

Ze względu na wysokie oprocentowanie kredytów i pożyczek coraz popularniejszym sposobem na pozyskanie dodatkowych środków finansowych na gminne inwestycje w zakresie ochrony środowiska jest emisja obligacji komunalnych, czyli papierów wartościowych, w którym jedna strona, zwana *emitentem obligacji*, stwierdza, że jest dłużnikiem drugiej strony, zwanej *obligatariuszem* (właściciel obligacji) i zobowiązuje się wobec niego do wykupu obligacji. Emisja obligacji jest formą zaciągnięcia kredytu. Kredytodawcą jest obligatariusz, kredytobiorcą – emitent.

Emisja obligacji daje emitentowi środki na rozwój, a kupującemu obligacje korzystne ulokowanie środków pieniężnych na określony czas.

Wśród najważniejszych powodów, dla których emisja obligacji komunalnych jako sposobu na pozyskiwanie dodatkowych środków finansowych będzie wzrastać wymienić należy:

- 1) możliwość zgromadzenia dużej ilości środków, których dostarczenie przez jeden bank byłoby niemożliwe lub znacznie utrudnione,
- 2) możliwość finansowania działalności komunalnej,
- 3) możliwość dostosowania terminów wypłaty oprocentowania, jak i wykupu obligacji stosowanie do potrzeb danego projektu,
- 4) niższe koszty emisji i obsługi obligacji niż analogiczne koszty pozyskania kredytu bankowego,
- 5) możliwość uaktywnienia środków kapitałowych, do których normalnie jednostkom samorządu terytorialnego trudno jest dotrzeć,
- 6) możliwość umocnienia pozycji negocjacyjnej gminy w rozmowach z bankami przy staraniu się o kredyt komercyjny.

Fundusze pomocowe Unii Europejskiej ³¹

Od momentu uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej główne źródło dofinansowania inwestycji w Polsce stanowią będą fundusze poakcesyjne, a w szczególności:

- 1) Fundusz Spójności,
- 2) Fundusze Strukturalne:

³⁰ www.kpwig.gov.pl (Komisja Papierów Wartościowych i Giełd)

³¹ www.ukie.gov.pl

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF),
- Europejski Fundusz Społeczny (ESF),
- Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF),
- Finansowy Instrument Sterowania Rybołówstwem (FIFG).

Fundusz Spójności, zwany też Funduszem Kohezji ma na celu wzmocnienie gospodarczej i społecznej spójności państw Unii Europejskiej. Z funduszu tego będą dofinansowywane przedsięwzięcia o charakterze infrastrukturalnym w dziedzinie transportu i ochrony środowiska. Priorytetowymi zadaniami w zakresie ochrony środowiska są inwestycje dotyczące:

- poprawy jakości wód powierzchniowych,
- polepszenia jakości i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia,
- poprawy jakości powietrza,
- racjonalizacji gospodarki odpadami,
- ochrony powierzchni ziemi,
- zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

Fundusz ten dofinansowuje przedsięwzięcia duże, których wartość przekracza 10 mln EURO. Odbiorcami pomocy tj. beneficjentami końcowymi mogą być samorządy terytorialne tj. gminy, związki gmin oraz przedsiębiorstwa komunalne. Ostateczną decyzję o przyznaniu dofinansowania podejmuje Komisja Europejska, natomiast kompetencją naszego kraju jest wskazanie zadań proponowanych do dofinansowania.

Zadaniem Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej jest wsparcie procesów restrukturyzacji i modernizacji gospodarki państw członkowskich Unii Europejskiej poprzez nakłady w tych sektorach i regionach, które wymagają interwencji, aby sprostać globalnej konkurencji. Przedsięwzięcia dotyczące ochrony środowiska będą finansowe głównie ze środków finansowych Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF) i Sekcja Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF).

Zasoby Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego służą finansowaniu:

- 1) inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego oraz tworzenia i zabezpieczania miejsc pracy, jak też działalności średnich i małych przedsiębiorstw,
- 2) infrastruktury,
- 3) rozwoju turystyki oraz inwestycji w dziedzinie kultury,
- 4) ochrony i poprawy stanu środowiska,
- 5) rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Zadania z zakresu ochrony środowiska realizowane będą w ramach programów: *Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR)* oraz *Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost Konkurencyjności Gospodarki” (SPO „WKG”)*.

W ramach ZPORR działania środowiskowe zostały zawarte w działaniach, np.: w *działaniu 3.1 „Infrastruktura lokalna”* (małe inwestycje w zakresie ochrony środowiska o oddziaływaniu lokalnym na terenach wiejskich i w małych miastach – do 15 tys. mieszkańców).

Ostatecznymi beneficjentami są głównie: gminy, powiaty i województwa lub działające w ich imieniu jednostki organizacyjne, związki międzygminne, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, inne jednostki publiczne.

W ramach SPO „WKG” będą realizowane zadania wspierające przedsiębiorców w zakresie dostosowania do wymogów ochrony środowiska, tj.

- inwestycje w infrastrukturę gospodarki wodno – ściekowej (ścieki przemysłowe),
- inwestycje w zakresie gospodarki odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi,
- inwestycje w zakresie ochrony powietrza,
- inwestycje z wykorzystaniem Najlepszych Dostępnych Technik (BAT).

Ostatecznymi beneficjentami są: małe i średnie przedsiębiorstwa.

Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF) składa się z dwóch sekcji: Orientacji i Gwarancji. W ramach polityki strukturalnej fundusz wspiera trwały rozwój obszarów wiejskich i dostosowywanie struktury rolnej regionów opóźnionych w rozwoju. Z funduszu współfinansowane będą:

- 1) inwestycje w gospodarstwach rolnych,
- 2) pomoc dla młodych rolników i szkolenie zawodowe,
- 3) pomoce kompensacyjne dla obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
- 4) programy rolno – środowiskowe,
- 5) poprawa przetwórstwa i komercjalizacji gospodarstw rolnych,
- 6) rozwój i przetwarzanie zasobów leśnych,
- 7) rozwój obszarów wiejskich.

Głównym beneficjentem wsparcia z powyższych środków jest sektor publiczny, czyli gminy, miasta, powiaty, związki międzygminne, przedsiębiorstwa komunalne.

Kluczowym instrumentem finansowania ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych na terenach wiejskich są programy rolnośrodowiskowe. Zasady kształtowania tego filaru są uregulowane rozporządzeniem Unii Europejskiej (WE 1257/99). W Polsce jego funkcjonowanie opierać się będzie na Planie Rozwoju Obszarów Wiejskich

(PROW), który zawiera działania, tj.: wsparcie gospodarstw na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, renty strukturalne, programy rolnośrodowiskowe, zalesianie gruntów rolnych niskiej klasy bonitacyjnej, wsparcie gospodarstw niskotowarowych, dostosowanie do standardów Unii Europejskiej. Uzupełnieniem tych działań ma być Sektorowy Program Operacyjny (SOP) „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” dający szereg możliwości w zakresie: przeprowadzania inwestycji w gospodarstwach rolnych, poprawy przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych, pomocy dla młodych rolników, szkoleń, scalania gruntów, gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi, wsparcia doradztwa rolniczego czy też różnicowania działalności rolniczej.

Źródło dodatkowych środków finansowych na realizację celów polityki ekologicznej gminy Czerwin stanowią mogą:

1) fundacje, np.:

- Agencja Rozwoju Komunalnego w Warszawie ³²,
- Polska Agencja Rozwoju Regionalnego w Warszawie ³³,
- Program Małych Dotacji GEF ³⁴,
- Projekt Umbrella ³⁵,
- Fundacja Wspomagania Wsi Polskiej ³⁶,
- Fundacja „Partnerstwo dla Środowiska” ³⁷,
- Projekt Umbrella ³⁸,
- Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska ³⁹, i inne

2) banki komercyjne, np.:

- Polski Bank Rozwoju S.A.,
- Bank Rozwoju Eksportu S.A,
- Bank Światowy,
- Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

3) fundusze inwestycyjne – stanowiące nowy element rynku finansowego ochrony środowiska. Coraz chętniej inwestują w przedsięwzięcia ekologiczne wykorzystując przy tym współczesne technologie. W najbliższym czasie mogą stać się one jednym z głównych funduszy dofinansującym zadania z zakresu ochrony środowiska, ze względu na duże wkłady finansowe w rozwój nowoczesnej produkcji oraz integrację ochrony środowiska z przedsięwzięciami o charakterze gospodarczym i komunalnym,

4) instytucje leasingowe, np.:

³² www.ark.com.pl

³³ www.parr.pl w Warszawie oraz <http://free.polbox.pl/a/arrost/> w Ostrołęce

³⁴ www.gef.undp.org.pl

³⁵ www.umbrella.org.pl

³⁶ www.fww.org.pl

³⁷ www.epce.org.pl

³⁸ www.undp.org.pl

³⁹ www.nfos.com.pl

- Towarzystwo Inwestycyjno – Leasingowe EKOLEASING S.A.,
- Finesco S.A. ⁴⁰,
- Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.,
- Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.

Partnerstwo publiczno – prywatne

Nową metodą realizacji zadań jednostki samorządowej może być rozważenie (zalecanego w rozporządzeniach unijnych) Partnerstwa Publiczno – Prywatne (PPP).

Termin *publiczno – prywatne partnerstwo* jest pojęciem ogólnym, które może oznaczać co najmniej kilka form powierzenia podmiotom prywatnym obowiązku świadczenia usług o charakterze publicznym. Poszczególne formy partnerstwa różnią się między sobą stopniem ponoszonego ryzyka gospodarczego, podziałem odpowiedzialności za jakość świadczenia, okresem świadczenia usług oraz charakterem własności majątku służącego do spełniania świadczeń. Główne cechy najczęściej występujących form publiczno – prywatnego partnerstwa opisane zostały w poniższej tabeli. W praktyce stosuje się kombinacje przedstawionych rozwiązań.

Tabela nr 16. Podstawowe formy publiczno – prywatnego partnerstwa w sektorze usług komunalnych

Lp.	Forma PPP	Własność majątku	Bieżąca działalność i konserwacja	Inwestycje	Ryzyko gospodarcze	Okres świadczenia
1.	Umowa o świadczenie usług	publiczna	jednostki publiczne i prywatne	sektor publiczny	sektor publiczny	1 – 2 lata
2.	Kontrakt menedżerski	publiczna	jednostki prywatne	sektor publiczny	sektor publiczny	3 – 5 lat
3.	Leasing	publiczna	jednostki prywatne	sektor publiczny	współdziałanie	3 – 5 lat
4.	Umowa typu budowa – eksploatacja – przekazanie (BOT)	prywatna i publiczna	jednostki prywatne	sektor prywatny	sektor prywatny	20 – 30 lat
5.	Przeniesieni prawa własności komunalnego	prywatna lub prywatna i publiczna	jednostki prywatne	sektor prywatny	sektor prywatny	nieokreślony (może być określony w licencji)

⁴⁰ www.finesco.pl

VII. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1) Akty prawne

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880)
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085)
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. Nr 72, poz. 747 późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. Nr 111, poz. 724 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78, poz. 483)
- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz. 622 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jedn. Dz. U. 2000 r. Nr 56, poz. 679 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 77, poz. 335 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 42, poz. 1591)
- Rozporządzenia Rady Ministrów z 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowiska oraz szczególnych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 257, poz. 2573)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 168, poz. 1763)

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2003 Nr 1, poz. 12)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi (Dz. U. Nr 165, poz. 1359)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz. U. Nr 87, poz. 798)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz. U. Nr 87, poz. 796)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 r. w sprawie wartości progowych poziomów hałasu (Dz. U. Nr 8, poz.81)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206)
- Polskie Normy – ISO 4225: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia
- Polskie Normy – ISO 4225/ Ak: 1999 – Jakość powietrza. Zagadnienia ogólne. Terminologia (Arkusze krajowe)
- Polskie Normy – ISO 6170 – 1: 1994 – Jakość wody. Terminologia
- Polskie Normy – 85/ B – 01705 – Obiekty i urządzenia ujęć wody. Terminologia
- Polskie Normy – Z – 15010: 1999 – Odpady. Terminologia

2) Literatura fachowa

- *Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w województwie mazowiecki*. Raport Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Warszawa 2002 r.
- Maciejewski M. *Leksykon ochrony środowiska*. Fundacja ECOBALTIC, Gdańsk 1995 r.
- *Podstawowe informacje ze spisów powszechnych 2002 – gmina wiejska Czerwin*, Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2003 r.
- *II Polityka Ekologiczna Państwa*. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2000 r.
- *Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*. Rada Ministrów, Warszawa 2002 r.
- *Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 – 2010*. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002 r.
- *Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego*. Mazowieckim Biurze Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego w Warszawie, 2003 r. (Uchwała Sejmiku Województwa z 15 grudnia 2003 r.)

- *Słownictwo znormalizowane - ochrona środowiska.* Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa 2001 r.
- *Stan środowiska w województwie mazowiecki w 2004 roku.* Raport Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, Warszawa 2005 r.
- *Stan środowiska w województwie mazowiecki w 2005 roku.* Raport Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, Warszawa 2006 r.
- *Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym.* Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002 r.

3) Inne źródła

- *Program Ochrony Środowiska dla powiatu ostrołęckiego, 2004 r.*
- *Plan Gospodarki Odpadami dla powiatu ostrołęckiego, 2004 r.*
- *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czerwin, 2004 r.*
- Dane Głównego Urzędu Statystyczny
- Dane Ministerstwa Środowiska
- Dane Urzędu Gminy w Czerwin
- <http://free.polbox.pl/a/arrost/>
- www.ark.com.pl
- www.bosbank.pl
- www.ekofundusz.org.pl
- www.finesco.pl
- www.fww.org.pl
- www.gef.undp.org.pl
- www.kpwig.gov.pl
- www.nfosigw.gov.pl
- www.nfos.com.pl
- www.parr.pl
- www.ukie.gov.pl
- www.umbrella.org.pl
- www.wfosigw.pl

VIII. SPIS TABEL, WYKRESÓW I SCHEMATÓW

Schemat nr 1. Uwarunkowania rozwoju zrównoważonego.....	4
Schemat nr 2. Lokalizacja gminy Czerwin.....	24
Wykres nr 1. Użytkowanie powierzchni ziemi [%] w gminie Czerwin.....	25
Tabela nr 1. Suma emisji SO ₂ w powiecie ostrołęckim oraz udziały poszczególnych typów emisji.....	32
Tabela nr 2. Suma emisji NO ₂ w powiecie ostrołęckim oraz udziały poszczególnych typów emisji.....	33
Tabela nr 3. Suma emisji CO w powiecie ostrołęckim oraz udziały poszczególnych typów emisji.....	33
Tabela nr 4. Suma emisji PM 10 w powiecie ostrołęckim oraz udziały poszczególnych typów emisji.....	33
Tabela nr 5. Stanowiska pomiarowe w powiecie ostrołęckim	33
Tabela nr 6. Dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych dla miejsc dostępnych dla ludzi	35
Tabela nr 7. Źródła emisji pól elektromagnetycznych oraz emitowane zakresy częstotliwości ..	35
Tabela nr 8. Jakość wód rzeki Orz w latach 1998 i 2000.....	36
Tabela nr 9. Przyczyny i sposoby rozwiązywania problemów środowiskowych na terenie gminy Czerwin.....	39
Tabela nr 10. Priorytetowe przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska przewidziane do realizacji na terenie gminy Czerwin na lata 2007 – 2014	56
Tabela nr 11. Zadania gmin wynikające z zapisów Programu Ochrony Środowiska Powiatu Ostrołęckiego.....	59
Tabela nr 12. Szacunkowe koszty wdrażania Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2010.....	63
Schemat nr 3. Zarządzanie Programem ochrony środowiska.....	77
Tabela nr 13. Harmonogram wdrażania Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin.....	79
Tabela nr 14. Wybrane mierniki monitorowania realizacji celów zapisanych w Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego	83
Tabela nr 15. Mierniki systemu monitoringu Programu ochrony środowiska dla gminy Czerwin na lata 2007 – 2014	84
Tabela nr 16. Podstawowe formy publiczno – prywatnego partnerstwa w sektorze usług komunalnych	94